

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

PHILIPPA LÉGERA

přednesené dne 14. prosince 2004¹

Obsah

I — Právní rámec	I - 1389
A — Bruselská úmluva	I - 1389
B — Teorie forum non conveniens v anglickém právu	I - 1392
C — Osud teorie forum non conveniens po nabytí účinnosti Bruselské úmluvy ve Spojeném království	I - 1394
II — Skutkový stav a původní řízení	I - 1397
III — Smysl a dosah předběžných otázek	I - 1400
IV — Rozbor	I - 1404
A — K rozsahu územní nebo osobní působnosti článku 2 Bruselské úmluvy	I - 1404
1. Jenardova zpráva a rozsáhlá diskuse, kterou vyvolala	I - 1405
2. Znění článku 2 úmluvy	I - 1409
3. Celková struktura úmluvy	I - 1412
4. Cíle úmluvy	I - 1419
5. Údajné překážky bránící použití článku 2 úmluvy na právní vztah dotýkající se pouze jednoho smluvního a jednoho třetího státu	I - 1423
a) Údajné překážky vycházející z mezinárodního práva	I - 1423
b) Údajné překážky vycházející z práva Společenství	I - 1425

1 — Původní jazyk: francouzština.

B — O slučitelnosti teorie <i>forum non conveniens</i> s Bruselskou úmluvou	I - 1431
1. Vůle autorů úmluvy	I - 1432
2. Znění článku 2 prvního pododstavce úmluvy	I - 1434
3. Celková struktura úmluvy	I - 1435
4. Cíle a užitečný účinek úmluvy	I - 1440
V — Závěry	I - 1444

1. Brání Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech² tomu, aby soud smluvního státu, k němuž byla podána žaloba proti osobě s trvalým bydlištěm na území tohoto státu, a který je tudíž příslušný k rozhodování o této žalobě v souladu s článkem 2 této úmluvy, se vzdal z vlastního uvážení výkonu této příslušnosti na základě uplatnění práva svého státu s odůvodněním, že by bylo vhodnější, aby spor rozhodl soud, jenž není smluvní stranou úmluvy?

2. Taková je podstata otázky položené Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)

(Spojené království) v probíhající řízení. Tato otázka není nová, protože podobná otázka byla již přibližně před deseti lety předložena Soudnímu dvoru nejvyšším vnitrostátním soudem, House of Lords. Soudní dvůr však neměl příležitost se k této věci vyjádřit, protože tato předběžná otázka byla nakonec předkládacím soudem vzata zpět poté, co účastníci řízení vyřešili spor smířčí cestou³.

3. Podobně jako v předchozím případě poskytuje projednání této věci Soudnímu dvoru příležitost přezkoumat slučitelnost tzv. teorie *forum non conveniens* s Bruselskou úmluvou. Podle této teorie, která je dobře známa v zemích „common law“, soud určitého státu má právo vzdát se výkonu příslušnosti, která mu je přiznána zákonem, pokud se domnívá, že je vhodnější, aby spor rozhodl soud jiného státu.

2 — Úř. věst. 1972 L 299, s. 32 ve znění Úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (Úř. věst. L 304, s. 1, a pozměněné znění s. 77), Úmluvy ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecké republiky (Úř. věst. L 388, s. 1), Úmluvy ze dne 26. května 1989 o přistoupení Španělského království a Portugalské republiky (Úř. věst. L 285, s. 1) a Úmluvy ze dne 29. listopadu 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království (Úř. věst. 1997, C 15, s. 1, dále jen „Bruselská úmluva“ nebo „úmluva“). Konečná verze úmluvy ve znění těchto čtyř úmluv o přistoupení je zveřejněna v Úř. věst. 1998, C 27, s. 1.

3 — Jde o věc *Ladenimor* (C-314/92) (usnesení o výmazu ze dne 21. února 1994). Tato věc je velice často uváděna pod jménem „Harrods“, my ji budeme uvádět rovněž pod tímto jménem.

4. V této věci, stejně jako v předchozí, se otázka slučitelnosti teorie *forum non conveniens* s Bruselskou úmluvou týká pouze vztahů mezi soudem smluvního státu a soudem státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, s vyloučením vztahů mezi soudy různých smluvních států. Tato otázka se tudíž táže na územní nebo osobní působnost Bruselské úmluvy. V této souvislosti je možné, přestože projednávaná problematika je do značné míry odlišná, provést určité srovnání s právě probíhajícím připomínkovým řízením k budoucí pozměněné Luganské úmluvě o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech⁴.

obecně nazývaný „anti-suit injunctions“. Tento mechanismus umožňuje vnitrostátnímu soudu vydat příkaz, jímž zakazuje účastníkovi řízení zahájeného před tímto soudem podat návrh na zahájení řízení k soudu jiného státu nebo v takovém řízení pokračovat, pokud se zjistí, že tento účastník řízení jedná nepoctivě s úmyslem narušit probíhající řízení. House of Lords položil Soudnímu dvoru otázku týkající se slučitelnosti takového mechanismu s Bruselskou úmluvou v případě, že je uplatňován na vztahy mezi soudy různých smluvních států. Odpověď Soudního dvora obsažená v rozsudku Turner⁵ byla záporná.

5. Je ostatně zajímavé připomenout, že Soudní dvůr nedávno přezkoumával jiný, v zemích „common law“ dobře známý mechanismus

6. Tento rozsudek stojí za zmínku, i když předmět a podmínky využití tohoto mechanismu „anti-suit injunctions“ a mechanismu *forum non conveniens* jsou výrazně odlišné a věc Turner, na rozdíl od projednávané věci, nevyvolala žádnou otázku k rozsahu územní nebo osobní působnosti Bruselské úmluvy. Oba mechanismy totiž obsahují, jak zdůraznil generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer ve svém stanovisku k věci Turner, „určité hodnocení relevantnosti [nebo vhodnosti] podání žaloby k určitému soudu“⁶.

4 — Stanovisko 1/03, Luganská úmluva ze dne 16. září 1988 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech tvoří tzv. „paralelní“ úmluvu k Bruselské úmluvě, protože její obsah je téměř totožný s obsahem Bruselské úmluvy. Luganská úmluva zavazuje všechny členské státy Společenství (smluvní strany Bruselské úmluvy) a dále Islandskou republiku, Norské království, Švýcarskou konfederaci a Polskou republiku. Jedná se o změnu této úmluvy s cílem sjadit její obsah s obsahem nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42), které nahradilo, jak uvidíme dále, Bruselskou úmluvu. Žádost o stanovisko předložená Soudnímu dvoru, zda dokončení návrhu pozměněné úmluvy spadá do výhradní působnosti Společenství nebo do společné působnosti Společenství a členských států. V souvislosti s touto otázkou je třeba posoudit zejména, v jaké míře se územní a osobní působnost návrhu úmluvy kryje s působností uvedeného nařízení. Tato otázka má určitou spojitost s otázkou týkající se územní a osobní působnosti Bruselské úmluvy vzhledem k tomu, že nařízení, které nahradilo tuto úmluvu, přebírá podstatnou část jejích ustanovení.

5 — Rozsudek ze dne 27. dubna 2004 (C-159/02, Recueil, s. I-3565).

6 — Viz bod 35.

I — Právní rámec

vynesení soudního rozhodnutí, které by mohlo být předmětem uznání a výkonu v jiném smluvním státě.

A — Bruselská úmluva

7. Cílem Bruselské úmluvy přijaté na základě článku 220 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (nově článek 220 Smlouvy o ES, nyní po změně článek 293 ES)⁷ je, podle znění její preambule, „posílit v rámci Společenství právní ochranu osob v něm trvale usazených“.

8. Její jediný bod odůvodnění uvádí, „že za tímto účelem je nezbytné stanovit mezinárodní příslušnost soudů členských států, usnadnit uznání a zavést rychlé řízení ve snaze zajistit výkon rozhodnutí, veřejných listin a soudních smírů“. (*neoficiální překlad*)

10. Co se týče pravidel o přímé příslušnosti, ta se uplatní v případech, že spor vykazuje určitou spojitost nebo určitý vztah s územím toho či onoho smluvního státu. Tato spojitost nebo tento vztah souvisí nejčastěji s *bydlištěm žalovaného* a v některých případech s *předmětem sporu* nebo *vůli účastníků řízení*.

11. *Bydliště žalovaného* zakládá obecné pravidlo příslušnosti. Článek 2 první pododstavec Bruselské úmluvy uvádí, že „nestanoví-li tato úmluva jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, žalovány bez ohledu na svoji státní příslušnost u soudů tohoto smluvního státu“. (*neoficiální překlad*) Má-li tedy žalovaná osoba bydliště ve smluvním státě, soudy tohoto státu jsou v zásadě soudy příslušné.

9. Bruselská úmluva tak představuje, použijeme-li běžné označení, „dvojí“ úmluvu, protože obsahuje nejenom pravidla o uznání a výkonu rozhodnutí, ale také pravidla o přímé příslušnosti použitelná v původním smluvním státě, to znamená od

12. Článek 3 úmluvy upřesňuje dosah tohoto obecného pravidla. Jednak jeho první pododstavec stanoví, že „osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, mohou být žalovány u soudů jiného smluvního státu pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 6 této hlavy“. (*neoficiální překlad*) Kromě toho druhý pododstavec tohoto článku zakazuje žalobci,

7 — Tento článek stanoví, že „členské státy zahájí mezi sebou v případě potřeby jednání s cílem zajistit ve prospěch svých státních příslušníků [...] zjednodušení formalit, kterým podléhá vzájemné uznání a výkon soudních rozhodnutí [...]“.

v souladu s touto logikou, dovolávat se vůči těmto osobám „vymykajících se“ pravidel (která platí ve smluvních státech), to znamená pravidel, která mají za cíl vyjmout tyto osoby ze zásadní příslušnosti soudů smluvního státu, v němž se nachází jejich bydliště, stanovené v článku 2 úmluvy.

13. Oddíly 2 až 6 hlavy II úmluvy (na něž odkazuje čl. 3 první pododstavec), uvádějí nejdříve řadu volitelných pravidel o příslušnosti, která žalobci umožňují podat žalobu k soudu v jiném smluvním státě, než je stát, v němž má žalovaný bydliště⁸.

14. Dále stanoví některá pravidla o příslušnosti, která buď ukládají povinnost předložit věc soudům jednoho smluvního státu, s vyloučením soudů jakéhokoli jiného smluvního státu (včetně státu, v němž má

žalovaný bydliště)⁹, nebo umožňují soudu smluvního státu ve věci rozhodnout, přestože mu to za běžné situace nepřísluší vzhledem k pravidlům stanoveným úmluvou¹⁰.

15. Posledně uvedená pravidla o příslušnosti (obsažená v člancích 16, 17 a 18 úmluvy) jsou založena na existenci jiného určujícího prvku sporu, než je bydliště žalovaného. Tento určující prvek vyplývá buď z *předmětu sporu* (článek 16 úmluvy), nebo z *vůle účastníků řízení* (články 17 a 18 Bruselské úmluvy).

16. Není-li v případě sporu určena územní příslušnost určitého smluvního státu na základě místa bydliště žalovaného, předmětu sporu nebo vůle účastníků řízení, vymykající se pravidla o příslušnosti, která platí ve smluvních státech, zůstávají v zásadě i nadále účinná. Článek 4 první pododstavec úmluvy totiž stanoví: „nemá-li žalovaný bydliště na území některého smluvního

8 — Tato volitelná pravidla o příslušnosti se použijí zejména ve věcech smluvních (čl. 5 odst. 1: souběžná příslušnost soudu místa plnění závazku, který je základem žaloby), ve věcech deliktů a kvazideliktů odpovědnosti (čl. 5 odst. 3: souběžná příslušnost soudu, v jehož obvodu se nachází místo, kde došlo k protiprávnímu jednání), ve věcech spotřebitelských smluv (článek 14 první pododstavec: souběžná příslušnost soudů smluvního státu, na jehož území má spotřebitel bydliště), jakož i v případě více žalovaných (čl. 6 odst. 1: souběžná příslušnost soudu místa bydliště jednoho ze žalovaných).

9 — Tato pravidla se použijí zejména v případě věcných práv k nemovitostem a nájmu nemovitostí (čl. 16 odst. 1 písm. a): výlučná příslušnost soudů smluvního státu, v němž se nemovitost nachází, jakož i v případě výslovného ujednání o příslušnosti (článek 17: příslušnost pouze jednoho soudu nebo pouze soudů určených účastníky řízení v rámci dohody o založení příslušnosti za předpokladu dodržení výlučných pravidel o příslušnosti stanovených v článku 16).

10 — Článek 18 Bruselské úmluvy přiznává příslušnost soudu smluvního státu, k němuž je žalovaný předvolán, i když nemá bydliště v tomto státě, ledaže by předmětem předvolání bylo zpochybnění příslušnosti soudu, u něhož byla žaloba podána, nebo by existoval jiný soud výlučně příslušný na základě článku 16 Bruselské úmluvy. V takovém případě hovoříme o stanovení příslušnosti mlčky.

státu, určuje se příslušnost soudů každého smluvního státu podle jeho vlastních právních předpisů, s výhradou článku 16".¹¹ *(neoficiální překlad)*

17. V návaznosti na všechna tato ustanovení týkající se založení příslušnosti Bruselská úmluva stanoví určité procesní mechanismy s cílem upravit používání pravidel o příslušnosti. Tyto mechanismy, týkající se překážky věci zahájené a souvisejících žalob, mají zabránit rozporným rozhodnutím soudů států různých smluvních stran.

18. Článek 21 úmluvy pojednávající o překážce věci zahájené stanoví, že, „jsou-li u soudů různých smluvních států podány žaloby mající stejný skutkový a právní základ a předmět a týkající se stejných účastníků řízení, každý soud odlišný od soudu, u kterého bylo řízení zahájeno nejdříve [...], [je povinen přerušit] řízení do doby, než bude určena příslušnost soudu, u něhož bylo řízení zahájeno nejdříve“, a vzdát se příslušnosti v jeho prospěch, pokud se tak stane. *(neoficiální překlad)*

19. Pokud jde o související žaloby, článek 22 úmluvy stanoví, že, jsou-li u soudů různých smluvních států podány žaloby, které navzájem souvisejí, a řízení probíhá na prvním

stupni, může soud, u něhož byla žaloba podána později, buď řízení přerušit, nebo se na návrh jednoho účastníka řízení vzdát příslušnosti za předpokladu, že spojení těchto řízení je podle jeho právních předpisů přípustné a soud, u něhož byla žaloba podána dříve, je příslušný rozhodovat o obou žalobách. Podle čl. 22 třetího pododstavce úmluvy se tento mechanismus týká výhradně „navzájem souvisejících žalob, pokud je mezi nimi dán tak úzký vztah, že je společné projednání a rozhodnutí vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních“.

20. V souladu s logikou všech těchto ustanovení, která se týkají založení příslušnosti a uplatnění příslušnosti, Bruselská úmluva v hlavě III zavedla zjednodušený mechanismus uznání a výkonu soudních rozhodnutí. Tento mechanismus se použije na rozhodnutí vydaná soudy smluvního státu v souvislosti s jejich uznáním a výkonem v jiném smluvním státě.

21. Po převedení problematiky soudní spolupráce v občanskoprávních věcech Amsterodamskou smlouvou na úroveň Společenství přijala Rada na základě článků 61 písm. c) ES a 67 odst. 1 ES nařízení č. 44/2001. Toto nařízení nahrazuje Bruselskou úmluvu, z níž přebírá podstatnou část ustanovení, některá v pozměněném znění.

11 — Přestože nařízení č. 44/2001 nelze použít na spor v původním řízení, upozorňujeme, že jeho článek 4 stanoví další výhradu týkající se uplatňování vymykajících se pravidel příslušnosti v závislosti na vůli účastníků řízení.

22. Toto nařízení se použije ve všech členských státech, s výjimkou Dánska¹², na žaloby, které byly podány od data jeho platnosti, a sice od 1. března 2002. Původní řízení bylo zahájeno před 1. březnem 2002, což znamená, že je možné uplatnit pouze Bruselskou úmluvu s vyloučením nařízení č. 44/2001.

B — *Teorie forum non conveniens v anglickém právu*

23. Teorie *forum non conveniens* se poprvé projevila ve skotském právu, to znamená v právním systému, který vycházel převážně z občanského práva. V nejpropracovanější formě se tam objevila až koncem XIX. století a následně byla v různé podobě zavedena i v ostatních zemích, především v zemích „common law“, zejména v Anglii, Irsku a ve Spojených státech amerických.

12 — Tato zvláštní situace je dána protokolem o situaci Dánského království, který je přiložen ke smlouvám o EU a ES. Vyplyvá z něho, že nařízení č. 44/2001 se nevztahuje na Dánsko, ale Bruselská úmluva se i nadále uplatňuje na vztahy tohoto členského státu s ostatními členskými státy, které jsou vázány tímto nařízením. Podobná situace byla vyhrazena pro Spojené království a Irsko v protokolu, který se jich týkal a byl rovněž přiložen ke smlouvám o EU a ES. Spojené království a Irsko však oznámily, v souladu s čl. 3 odst. 1 tohoto protokolu, své právní podílet se na přijetí a provádění nařízení č. 44/2001, takže toto nařízení je na ně použitelné.

24. Teorie *forum non conveniens* se v anglickém právu trvale a významně rozvíjela.

25. Její používání v současné době odpovídá podmínkám, které byly stanoveny House of Lords v r. 1986 v rozsudku *Spiliada Maritime Corporation v. Cansulex Ltd*¹³.

26. Tento soud stanovil zásadu, podle níž „přerušit řízení z důvodu *forum non conveniens* bude povoleno jen v případech, je-li soud přesvědčen, že existuje jiný soud, taktéž příslušný ve věci, který je soudem vhodným pro daný spor, tedy soudem, před nímž může být spor řádně projednán s ohledem na zájmy všech účastníků řízení a na účel spravedlnosti“¹⁴. A tak, na rozdíl od dojmu, který by mohl výraz *forum non conveniens* vyvolat, nejde v případě soudu, kterému byl spor předložen, o otázku pouhých praktických nebo osobních „důvodů“, souvisejících zejména s přetížením soudu, ale o otázku objektivní vhodnosti soudu s ohledem na dotčený spor¹⁵.

13 — Dále jen „rozsudek *Spiliada*“ (1987, AC 460). Zdá se, že zásady uvedené v tomto rozsudku odpovídají těm, které jsou uplatňovány na Jamajce. Viz v této souvislosti poznámky Jacksona, prvního žalovaného v původním řízení (bod 25).

14 — Viz s. 476 výše uvedeného rozsudku *Spiliada*.

15 — Tamtéž, s. 474. V této souvislosti je možné mechanismus *forum non conveniens*, který lze použít v případech žaloby směřující proti žalovanému nacházejícímu se v Anglii (v anglickém právu se tak uplatní pravidlo tzv. „běžné“ příslušnosti) přirovnat k mechanismu *forum conveniens*. V případě druhého mechanismu, pokud je žaloba podána proti žalovanému nenacházejícímu se v Anglii (v anglickém právu se tak uplatní pravidlo tzv. „výjimečné“ příslušnosti), může anglický soud odmítnout dát svůj souhlas s oznámením návrhu na zahájení řízení do zahraničí, pokud zahraniční soud představuje *forum conveniens*, a dotčené řízení by tak nemohlo být dále vedeno v Anglii. V této souvislosti viz s. 480 až 482.

27. V souladu s výše uvedeným rozsudkem Spiliada by anglický soud měl postupovat, jak uvedeno níže.

28. ZprvÉ tomuto soudu přísluší stanovit, zda zahraniční soud je „jasné a výrazně vhodnější“¹⁶. Tento postup má sloužit k určení „přirozeně příslušného soudu sporu“, to znamená „soudu, k němuž má spor nejužší vztah“¹⁷. Při stanovení tohoto vztahu je třeba přihlédnout nejenom k faktorům praktické nebo finanční povahy (jako například dosažitelnosti svědků)¹⁸, ale také k faktorům, jako jsou právní předpisy použitelné na dotčenou operaci a místo bydliště účastníků řízení nebo sídlo jejich činnosti¹⁹.

29. Zadruhé, jakmile soud určí, že zahraniční soud je „jasné a výrazně vhodnější“, musí ověřit, zda žalobce má záruku k „dosažení spravedlnosti“ u tohoto soudu²⁰, přesněji řečeno „účinné spravedlnosti“²¹. Tato podmínka je pojata restriktivně. Obecně vzato nelze tudíž odmítnout přerušení řízení jen z důvodu, že žalobce by byl zbaven

výhody stanovené anglickým právem, jako je vysoká míra odškodnění, účinný systém získávání důkazů, promlčecí doba delší než v zemi dotčeného zahraničního soudu²². House of Lords zastává totiž názor, že „umožnit žalobci využít výhody soudního řízení v Anglii na úkor žalovaného by bylo v rozporu s objektivním přístupem“, kterým je *forum non conveniens*²³. Nicméně v případě velmi specifických okolností bylo přihlédnuto k zákonným nebo praktickým omezením možnosti využít u zahraničního soudu poradenských služeb, jakož i k nemožnosti získat zákonnou právní pomoc pro pokračování v řízení před tímto soudem, pokud je tato pomoc k dispozici v Anglii a je zřejmé, že v případě její neexistence žalobce vezme žalobu zpět²⁴.

30. Podle anglického práva soud, jemuž byla věc předložena, toto nezkoumá z úřední povinnosti, ale pouze na návrh jednoho z účastníků řízení²⁵. Je na žalovaném, který namítá *forum non conveniens* ve snaze zabránit pokračování řízení před soudem, který je příslušný v projednávané věci, aby prokázal existenci zahraničního soudu, který je taktéž ve věci příslušný a je jasné a výrazně

16 — Viz s. 477 [přím. c)] výše uvedeného rozsudku Spiliada.

17 — Tamtéž, s. 477 a 478 [přím. d)].

18 — Je důležité připomenout, že v zemích „common law“ je kladen velký důraz na výsledek svědků při jednání, k nimž patří zejména znalci.

19 — Viz s. 478 [přím. d)] rozsudku Spiliada, uvedeného výše.

20 — Tamtéž, s. 482.

21 — Tento výraz byl použit House of Lords v rozsudku pozdějšího data, než je rozsudek Spiliada, a to v rozsudku Lubbe v. Cape plc (2000, 1 WLR, 1545, HL) (dále jen „rozsudek Lubbe“).

22 — Tamtéž.

23 — Viz s. 482 výše uvedeného rozsudku Spiliada.

24 — V této souvislosti viz judikatura House of Lords uvedená A. Nuytsem, *L'exception de forum non conveniens (étude de droit international privé comparé)*, diplomová práce ULB, 2001–2002, sv. II, bod 218. Viz konkrétně rozsudek Cornelly v. RTZ Corporation plc (1998, AC 854, s. 873 a 874) a výše uvedený rozsudek Lubbe.

25 — Viz A. Nuyts, uvedený výše, bod 202.

vhodnější²⁶. Je-li tato první podmínka splněna, je na žalobci, který se snaží zabránit uplatnění této procesní námitky v projednávaném případě, aby prokázal, že nebude moci dosáhnout spravedlnosti před daným zahraničním soudem, to znamená, že druhá podmínka nezbytná pro uplatnění uvedené námitky není splněna.

31. Tyto podmínky použití teorie *forum non conveniens* posuzuje „na základě vlastního uvážení“ soud, u něhož byla podána žaloba, v tom smyslu, že tento soud disponuje širokou posuzovací pravomocí, pokud jde o hodnocení projednávané věci.

32. Podle současného stavu anglického práva se tato teorie uplatňuje formou odkladu rozhodnutí, to znamená přerušением řízení dočasně, nebo dokonce i na dobu neurčitou bez odnětí projednávané věci soudu. Z toho vyplývá, že řízení může být obnoveno před anglickým soudem v případě, kdy bude například zjištěno, že zahraniční soud není nakonec příslušný k rozhodování ve sporu nebo že žalobce by neměl přístup k účinné spravedlnosti před daným soudem. Je na žalobci, který chce obnovit řízení, aby předložil potřebné důkazy.

33. Tradičně je vyloučeno, aby rozhodnutí o přerušení řízení v projednávané věci doprovázelo předání nebo postoupení věci zahraničnímu soudu. Takový postup by totiž

ve svém důsledku nutil zahraniční soud, aby uznal svoji příslušnost a tuto případnou příslušnost také vykonával. Obecně je však přijat názor, že soudy jednoho státu mohou rozhodovat jen o vlastní příslušnosti, a ne o příslušnosti soudů jiného státu. Je tudíž na žalobci, který chce i nadále uplatňovat svůj nárok, aby provedl všechny potřebné kroky pro podání nové žaloby u zahraničního soudu.

34. Diskreční rozhodnutí soudu prvního stupně o námitce poukazující na *forum non conveniens* může být v tomto bodě změněno odvolacím soudem v zásadě pouze v případě, kdy odvolací soud po přezkoumání důvodů soudu prvního stupně zastává názor, že tento soud zjevně zneužil své široké posuzovací pravomoci²⁷.

C — Osud teorie forum non conveniens po nabytí účinnosti Bruselské úmluvy ve Spojeném království

35. Bruselská úmluva, ve znění úmluvy o přistoupení z roku 1978, nabyla ve Spojeném království účinnosti k 1. lednu 1987.

26 — Podle anglického práva, po reformě pravidel občanského řádu z roku 1998, musí být námitka poukazující na *forum non conveniens* uplatněna *in limine litis*, to znamená předtím, než zahájí žalovaný svou další obhajobu ve věci, a ne v jakékoliv fázi řízení. V této souvislosti viz A. Nuyts, uvedený výše, bod 204.

27 — Viz výše uvedený A. Nuyts, bod 208.

36. Za tímto účelem byl přijat Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982 (zákon z roku 1982 o příslušnosti a soudních rozhodnutích v občanskoprávních věcech). Jeho článek 49 stanoví, že „žádné ustanovení tohoto zákona nebrání tomu, aby britský soud v rámci před ním zahájeného řízení rozhodl o pozastavení sporu, přerušení řízení [...] z důvodů spojených s právní doktrínou *forum non conveniens* [...], pokud tato opatření nejsou neslučitelná s úmluvou z roku 1968“.

37. Tento odkaz na případnou neslučitelnost teorie *forum non conveniens* s Bruselskou úmluvou vedl ke značně odlišnému hodnocení ze strany anglických soudů, zejména pokud jde o uplatnění této právní doktríny na vztahy mezi smluvním státem a třetím státem.

38. Court of Appeal tak na rozdíl od High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division²⁸, v rozsudku Harrods (Buenos Aires) Ltd²⁹ připustil, že anglické soudy se mohou v rámci uplatnění teorie *forum non*

conveniens vzdát výkonu příslušnosti, kterou odvozují z článku 2 úmluvy (z důvodu bydliště žalovaného ve Spojeném království), jestliže existuje vhodnější soud ve státě, jenž není smluvní stranou úmluvy, a žádným způsobem nelze předpokládat příslušnost soudů jiného smluvního státu než Spojeného království. Argumenty, o něž se opírá Court of Appeal ve svém rozhodnutí, lze shrnout následovně.

39. Nejdříve je třeba uvést, že z článku 220 Smlouvy o EHS, na jehož základě byla přijata Bruselská úmluva, vyplývá, že v něm uvedená pravidla o příslušnosti by se měla používat pouze na vztahy mezi smluvními státy³⁰.

40. Krom toho, za předpokladu, že článek 2 úmluvy má pro vztahy mezi smluvním státem a státem, jenž není smluvní stranou úmluvy, kogentní povahu, anglický soud, který by byl příslušným na základě tohoto článku, by nemohl přerušit řízení z důvodu existence dohody o založení soudní příslušnosti nebo situace překážky věci zahájené nebo související žaloby, pokud se alternativní soud nenachází na území smluvního státu. Články 17, 21 a 22 Bruselské úmluvy, které stanoví mechanismy rozdělení příslušnosti

28 — V této souvislosti viz rozsudky Berisford plc v. New Hampshire Insurance Co. (1990, 2 QB 631), a Arkwright Mutual Insurance Co. v. Bryanston Insurance Co. Ltd (1990, 2 QB 649). V těchto rozsudcích High Court rozhodla, že uplatnění mechanismu *forum non conveniens* by bylo v rozporu s kogentní povahou článku 2 Bruselské úmluvy, a narušilo by jednotné uplatňování pravidel o příslušnosti ve smluvních státech.

29 — Dále jen „rozsudek Harrods“ (1992, Ch. 72, CA). Tento rozsudek byl vydán v rámci sporu mezi společností anglického práva se sídlem v Anglii, která však veškerou svoji činnost vykonávala v Argentině, kde sídlily její rozhodovací a kontrolní orgány (společnost Harrods Buenos Aires), jakož i její majoritní akcionář (švýcarská společnost Intercomfinanz), a jejím minoritním akcionářem (švýcarskou společností Ladenimor) v otázce neshody týkající se řízení uvedené anglické společnosti.

30 — Tamtéž, s. 96 a 103.

na základě těchto důvodů, by se totiž měly uplatňovat pouze na vztahy mezi soudy různých smluvních států. Podle Court of Appeal by však takové výsledky odporovaly záměru autorů Bruselské úmluvy. Z toho by vyplývalo, že článek 2 Bruselské úmluvy nemůže mít kogentní povahu, pokud se dotčený kompetenční spor týká soudů pouze jednoho smluvního státu a soudů třetího státu³¹.

41. Konečně uplatňování teorie *forum non conveniens* na vztahy mezi anglickým soudem a soudem, jenž není smluvní stranou úmluvy, není v rozporu s cílem volného pohybu rozsudků v rámci Evropy, který úmluva sleduje, protože, pokud se anglický soud vzdá výkonu své příslušnosti, tak nevydá žádné rozhodnutí ve věci samé, které by mělo být uznáno a vykonáno v jiných smluvních státech³².

42. Court of Appeal došel tudíž k závěru, že Bruselská úmluva nebrání tomu, aby anglický soud přerušil řízení na základě použití teorie *forum non conveniens*, „v případě, kdy se jediný alternativní soud nachází ve státě, jenž není smluvní stranou úmluvy“³³.

43. House of Lords obdržel odvolání proti tomuto rozsudku a rozhodl se dotázat v této věci Soudního dvůra³⁴. Jak jsme již uvedli, tato řada předběžných otázek byla nakonec vzata zpět, poté, co účastníci sporu vyřešili věc smířčí cestou.

44. O několik let později považoval House of Lords za nutné ve výše uvedeném rozsudku Lubbe³⁵ zdůraznit, že „odpověď“ na tuto otázku není jasná, ale rozhodl se nepředkládat znovu tuto otázku Soudnímu dvoru, protože, ať již bude poskytnutá odpověď jakákoliv, teorie *forum non conveniens* se

34 — V této věci byly předběžné otázky formulovány takto:

- „1) Upravuje úmluva z roku 1968 příslušnost soudů smluvního státu, pokud neexistuje žádný spor o příslušnosti se soudy jiného smluvního státu?
- 2) a) Brání úmluva z roku 1968 tomu, aby soud smluvního státu v případě, kdy se jeho příslušnost zakládá na článku 2 této úmluvy, vykonával diskreční pravomoc, jež je mu přiznána vnitrostátními právními předpisy, a prohlásil, že jeho příslušnost není dána a že je dána příslušnost soudů třetího státu v souvislosti s žalobou proti osobě, která má bydliště na území tohoto smluvního státu, pokud se věc netýká příslušnosti soudů ostatních smluvních států, která je odvozena z této úmluvy?
- b) V případě kladné odpovědi, brání tomu úmluva za všech okolností nebo jenom v určitých případech a pokud ano, tak v kterých?
- 3) a) V případě kladné odpovědi na otázku 2, umožňuje úmluva z roku 1968 soudy smluvního státu vykonávat alespoň diskreční pravomoc, jež je mu přiznána vnitrostátními právními předpisy, a prohlásil, že jeho příslušnost není dána a že je dána příslušnost soudů třetího státu v souvislosti s žalobou proti dalšímu žalovanému, který nemá bydliště na území některého smluvního státu?
- b) Bude se odpověď na otázku 3 lišit, pokud okolnost, že soud prohlásí, že jeho příslušnost není dána v souvislosti s žalobou proti jednomu z dalších žalovaných, povede k zamítnutí žaloby, protože je směřuje proti jinému žalovanému, který má bydliště na území dotyčného smluvního státu?“

35 — Viz poznámka 21.

31 — Tamtéž, s. 97 a 98.

32 — Tamtéž, s. 97.

33 — Tamtéž, s. 103 [písmeno d)].

nesmí v projednávané věci použít, nemají-li žalobci přístup k „alternativnímu“ soudu³⁶.

45. Někteří vnímají tuto věcnou poznámku House of Lords jako vyjádření vážné pochybnosti o opodstatněnosti judikatury Court of Appeal ve věci Harrods³⁷.

II — Skutkový stav a původní řízení

46. Andrew Owusu, britský státní příslušník s bydlištěm v Anglii, utrpěl dne 10. října 1997 těžký úraz během své dovolené na Jamajce. Při skoku do moře v místě, kde voda dosahovala do výšky pasu, narazil na zaplavenou písčinu a utrpěl zlomeninu pátého krčního obratle, v důsledku čehož ochrnul.

47. Po tomto úrazu podal A. Owusu v Anglii proti N. B. Jacksonovi, který má bydliště také v tomto členském státě, žalobu na uplatnění smluvní odpovědnosti³⁸. N. B. Jackson pro-

najal A. Owusuovi vilu na Jamajce, v níž Owusu pobýval a nedaleko níž se zranil. Andrew Owusu na podporu své žaloby tvrdí, že předmětná smlouva, která uváděla, že má přístup na soukromou pláž, mlčky stanovila, že tato pláž je přiměřeně bezpečná a bez skrytých nebezpečí.

48. První žalovaný uplatnil na svoji obhajobu námitku poukazující na *forum non conveniens* a požadoval z tohoto důvodu, aby bylo řízení přerušeno. Kromě skutečnosti, že spor má užší vztah k Jamajce než k Anglii, uvedl první žalovaný jako důvod jednak, že jeho pojistná smlouva týkající se poskytování ubytování na Jamajce nekryje škody, které by byly zjištěny jiným než jamajským soudem, jednak, že otázky týkající se zásady odpovědnosti a likvidace škody by byly řešeny z velké části stejným způsobem na Jamajce jako v Anglii.

49. Andrew Owusu se také snažil před anglickými soudy uplatnit odpovědnost několika jamajských společností. Tato žaloba se týká zejména Mammee Bay Club Ltd (majitel provozující pláž Mammee Bay, na níž byl Owusuovi povolen vstup)³⁹, The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd (provozovatel prázdninového centra v blízkosti

36 — Viz bod 28 tohoto stanoviska.

37 — Viz zejména A. Nuyts, uvedený výše (bod 181), a R. Fentiman: „Ousting Jurisdiction in the European Judicial Area“, v: *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2000, s. 109, a *Stays and the European Conventions: End Game?*, CLJ 10, 2001, s. 11.

38 — Dále jen „první žalovaný“.

39 — Dále jen „třetí žalovaný“.

dotčené pláže, na níž měli jeho zákazníci rovněž přístup)⁴⁰ a Town & Country Resorts Ltd (provozovatel velkého hotelu sousedícího s touto pláží a držitel oprávnění ke vstupu na tuto pláž, pokud zajistí její správu, údržbu a dozor na pláži)⁴¹.

50. Proti všem těmto jamajským společnostem je podána žaloba na uplatnění deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti. Je jim vytýkáno, že nepřijaly potřebná opatření, aby byli plavci upozorněni na nebezpečí spojené se zaplavenými písčiny, přestože taková opatření byla obzvláště nutná, neboť ke stejné vážnému úrazu došlo za podobných okolností o dva roky dříve ke škodě britské rekreativky, což ostatně vedlo k zahájení řízení o náhradu škody před soudy na Jamajce (všichni žalovaní mají totiž bydliště v tomto státě).

51. Andrew Owusu požádal, v souladu s pravidly občanského soudního řádu platnými v Anglii, o povolení obeslat dotčené jamajské společnosti, aby se dostavily před anglický soud. Anglický soudce (Deputy District Judge Beevers) mu toto povolení dal. Nicméně se zdá, že návrh na zahájení řízení byl doručen pouze třem z těchto společností (tj. třetímu, čtvrtému a šestému žalovanému).

52. Tyto společnosti vznesly námitku proti příslušnosti anglického soudu, k němuž byla žaloba podána. Některé společnosti požádaly, aby soud prohlásil, že jeho příslušnost není dána, a povolil pokračovat v řízení v zahraničí. Podle jejich názoru jsou z hlediska různých kritérií určujících vztah sporu k Jamajce příslušné pouze jamajské soudy.

53. Usnesením ze dne 16. října 2001 soudce Bentley QC (jakožto Deputy High Court Judge v Sheffieldu) zamítl všechny procesní námitky uplatněné žalovanými na jejich obranu.

54. Pokud jde o námitku poukazující na *forum non conveniens*, kterou uplatnil první žalovaný, soudce usoudil, že rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 2000, Group Josi⁴², brání tomu, aby bylo řízení přerušeno pouze z důvodu, že soud, kterému byla věc předložena, není vhodným soudem pro rozhodnutí sporu. V tomto rozsudku totiž Soudní dvůr rozhodl, že pravidla o příslušnosti obsažená v Bruselské úmluvě se v zásadě použijí na spor vždy, když má žalovaný sídlo nebo bydliště ve smluvním státě⁴³. Podle názoru soudce v prvním stupni by tento výklad Bruselské úmluvy podaný Soudním dvorem vyvracel výklad,

40 — Dále jen „čtvrtý žalovaný“.

41 — Dále jen „šestý žalovaný“.

42 — C-412/98, Recueil, s. I-5925.

43 — V této souvislosti soudce Bentley, QC, odkazuje zejména na body 59 až 61 výše uvedeného rozsudku Group Josi.

který o několik let dříve přijal Court of Appeal ve věci Harrods⁴⁴. Vzhledem k tomu, že nebyl oprávněn položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku za účelem objasnění tohoto bodu⁴⁵, soudce na základě výše uvedeného rozsudku Group Josi usoudil, že nemůže přerušit řízení vůči prvnímu žalovanému (Jackson), neboť posledně uvedený má bydliště ve smluvním státě.

k názoru, že Anglie, a nikoliv Jamajka, je státem, ve kterém se nachází soud vhodný k rozhodnutí celého sporu.

57. Proti tomuto usnesení soudce v prvním stupni podali první, třetí, čtvrtý a šestý žalovaný odvolání k Court of Appeal.

55. Pokud jde o procesní námitky uplatněné ostatními žalovanými (třetím, čtvrtým a šestým žalovaným) na jejich obranu, soudce v prvním stupni je rovněž zamítl, přestože se pravidla o příslušnosti obsažená v Bruselské úmluvě jednak na tyto žalované v projednávaném sporu nevztahují a jednak je zřejmé, že Jamajka, a ne Anglie, je státem, ve kterém se nachází vhodnější soud pro rozhodování v daném sporu.

58. Tito žalovaní tvrdí, že se Bruselská úmluva na spornou situaci nepoužije, neboť v projednávaném případě nemůže zabránit použití teorie *forum non conveniens*. Na podporu tohoto tvrzení žalovaní uplatňují různé argumenty, které v podstatě přebírají argumenty Court of Appeal z výše uvedeného rozsudku Harrods.

56. Domnívá se, že není-li možné přerušit řízení vůči prvnímu žalovanému, mělo by to platit i ve vztahu k ostatním žalovaným. Pokud by tomu tak nebylo, existovalo by totiž nebezpečí, že by různé soudy dvou států (Spojeného království a Jamajky) rozhodovaly o týchž skutkových okolnostech na základě totožných nebo podobných důkazů a dospěly k odlišným závěrům. Za dané situace soudce v prvním stupni došel

59. Tvrdí totiž, že systém rozdělení soudní příslušnosti zavedený Bruselskou úmluvou se uplatní pouze na vztahy mezi smluvními státy, a ne na vztahy mezi smluvním státem a třetím státem, které nezahrnují žádnou otázku rozdělení příslušnosti s jiným smluvním státem.

60. Zdůrazňují rovněž, že za předpokladu, kdy by článek 2 byl kogentní, a to i ve vztazích mezi smluvním státem a státem, jenž není smluvní stranou úmluvy, musel by

44 — Viz body 35 až 39 tohoto stanoviska.

45 — To totiž vyplývá z článku 2 Protokolu ze dne 3. června 1971 o výkladu Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech Soudním dvorem.

anglický soud uznat svoji příslušnost k rozhodování o žalobě podané proti osobě, která má bydliště v Anglii, i když by totožné nebo podobné řízení již probíhalo před soudy státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, nebo by byla uzavřena dohoda o založení příslušnosti ve prospěch těchto soudů. Výsledek takto dosažený by byl v rozporu s duchem úmluvy.

situaci sporu v původním řízení), přestože tyto odchylky nejsou úmluvou výslovně stanoveny. Mohlo by jít buď o případ, kdy spor, který byl předložen soudu smluvního státu, je předmětem již probíhajícího řízení před soudem, jenž není smluvní stranou úmluvy, nebo případ, kdy se projednáváný spor týká věcných práv k nemovitosti nacházející se ve třetím státě, nebo případ, kdy se účastníci řízení dohodnou, že předloží svůj spor soudům třetího státu.

61. Andrew Owusu se domnívá, že Bruselská úmluva se netýká pouze kompetenčních sporů mezi soudy několika smluvních států. Omezit působnost úmluvy na tyto spory by mělo vliv na cíl, který sleduje zejména článek 2 úmluvy a kterým je zajištění právní jistoty prostřednictvím předvídatelnosti soudní příslušnosti.

III — Smysl a dosah předběžných otázek

62. Andrew Owusu se kromě jiného opírá o výše uvedený rozsudek Group Josi a uplatňuje, že obecné pravidlo o příslušnosti stanovené v článku 2 úmluvy má kogentní povahu a je možné se od něho odchýlit pouze v situacích výslovně v úmluvě uvedených, což není případ situace projednávaného sporu.

64. S přihlédnutím k tvrzením účastníků řízení se Court of Appeal rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

63. Nicméně se domnívá, že některé odchylky od článku 2 by mohly být přípustné ve zvláštních situacích (které neodpovídají

„1) V případě, že žalobce tvrdí, že příslušnost je založena na článku 2, brání Bruselská úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968 tomu, aby soud smluvního státu prohlásil, že na základě jeho vnitrostátního práva není příslušný rozhodnout ve věci

žaloby proti osobě v tomto státě a že je dána příslušnost soudů třetího státu:

a) jestliže není dána příslušnost soudu jiného smluvního státu Bruselské úmluvy;

b) jestliže spor nemá k jinému smluvnímu státu žádný vztah?

2) Pokud je odpověď na první otázku písm. a) nebo písm. b) kladná, brání tomu Bruselská úmluva za všech okolností, nebo pouze za určitých okolností a o jaké okolnosti se případně jedná?"

65. Court of Appeal se domnívá, že z judikatury Soudního dvora, včetně výše uvedeného rozsudku Group Josi, nevyplývá žádná přesná odpověď na tyto otázky. Proto soud dále uvádí, že měl několikrát příležitost zkoumat tyto otázky a potvrdit svoji judikaturu ve věci Harrods, ať již v souvislosti s Bruselskou úmluvou nebo v souvislosti s Luganskou úmluvou⁴⁶.

66. Předkládající soud ostatně upozorňuje Soudní dvůr na skutečnost, že v případě, kdy

by Soudní dvůr přijal jako správný výklad článku 2 úmluvy výklad zastávaný žalobcem a kdy by on sám (předkládající soud) považoval spor žalobce s prvním žalovaným za skutečný (a ne za pouhý výplod fantazie), vyvstala by otázka spojení řízení ostatních žalovaných s řízením v Anglii, což by mohlo vyvolat zvláštní potíže.

67. V případě spojení by se totiž rozsudek vydaný v Anglii, který by rozhodl v meritě sporu a měl by být vykonán na Jamajce, mohl dostat do rozporu s některými pravidly platnými v této zemi v oblasti uznání a výkonu zahraničních rozsudků. Krom toho v opačném případě, kdy by nedošlo ke spojení řízení, by se mohlo stát, že anglický soud a jamajský soud vydají protichůdná rozhodnutí, přestože rozhodovaly o stejném sporu na základě totožných nebo podobných důkazních materiálů⁴⁷.

68. Předkládající soud uvádí tyto poznámky týkající se situace třetího, čtvrtého a šestého žalovaného pouze pro upřesnění kontextu ve snaze upozornit Soudní dvůr na dopad jeho výkladu k článku 2 Bruselské úmluvy na vyřešení celého sporu, pokud přihlédneme pouze k situaci prvního žalovaného. Je totiž

46 — Viz bod 47 předkládacího usnesení.

47 — Viz body 33 až 35 předkládacího usnesení.

nesporné, že část sporu, která se týká třetího, čtvrtého a šestého žalovaného, nemůže spadat do působnosti článku 2 Bruselské úmluvy, protože tito žalovaní mají bydliště ve státě, jenž není smluvní stranou úmluvy.

zejména v důsledku případného uplatnění „reflexního účinku“ (automatického účinku) pravidel o výlučné příslušnosti stanovených v článku 16 v případě, kdy určující prvky stanovené v tomto článku se nacházejí na území státu, jenž není smluvní stranou úmluvy.

69. Pro ještě větší upřesnění dosahu předběžných otázek je důležité, podle názoru Komise⁴⁸, zdůraznit, že ve sporu v původním řízení se nejedná ani o překážku věci zahájené nebo o souvislost se zahájeným řízením o žalobě, která byla podána u soudu třetího státu dříve, než byla podána související žaloba u soudu smluvního státu, ani o dohodu o založení příslušnosti ve prospěch soudů třetího státu. Není proto nutné zkoumat, zda použití článku 2 Bruselské úmluvy, jak to navrhuje žalovaní v původním řízení (v návaznosti na rozsudek Harrods vydaný Court of Appeal), může být v daném případě vyloučeno.

71. Stejně jako A. Owusu, Komise a vláda Spojeného království (kteří se vyjádřili všichni ústně k jednotlivým případům) se i my domníváme, že je třeba omezit dosah odpovědi Soudního dvora na to, co je striktně nutné pro řešení sporu v původním řízení.

72. V tomto smyslu navrhuje jednat přeformulovat první předběžnou otázku s jasným označením jednotlivých etap zkoumaných problémů, jednak prohlásit druhou předběžnou otázku za nepřipustnou.

70. Kromě toho, má-li spor v původním řízení skutečně vztah k třetímu státu, jak to zdůraznil A. Owusu⁴⁹, je nesporné, že tento vztah je jiné povahy, než vztahy zakládající v souladu s článkem 16 Bruselské úmluvy výlučnou příslušnost soudu smluvního státu. Za těchto podmínek není také nutné zkoumat, zda v tomto případě použití článku 2 Bruselské úmluvy může být vyloučeno,

73. Pokud jde o první předběžnou otázku, domníváme se, že je třeba rozdělit ji na dvě odlišné otázky, přičemž jedna je předpokladem druhé, a je proto důležité ji zodpovědět dříve, než se přistoupí ke zkoumání otázky následující. Dříve než budeme zkoumat, zda Bruselská úmluva brání tomu, aby se soud smluvního státu vzdal výkonu své příslušnosti, kterou odvozuje z článku 2 Bruselské úmluvy, z důvodu, že soud, jenž není smluvní stranou úmluvy, je vhodněji umístěn k tomu,

48 — Viz body 47 a 48, jakož i body 82 až 88 písemného vyjádření Komise.

49 — Viz bod 32 jeho písemného vyjádření.

aby v meritu sporu rozhodl, je třeba zjistit, zda článek 2 této úmluvy se má skutečně použít, jak to tvrdí žalobce, na situaci projednávaného případu v tom smyslu, že tento článek může zakládat příslušnost soudu, u něhož byla žaloba podána.

74. Domníváme se proto, že je třeba chápat první předběžnou otázku jako otázku, která se dělí na dvě části, a to způsobem uvedeným níže.

75. Podstatou této otázky předkládajícího soudu je snaha nejdříve zjistit, zda článek 2 Bruselské úmluvy lze použít v případě, kdy žalobce a žalovaný mají bydliště ve stejném smluvním státě a spor, v němž stojí proti sobě před soudy tohoto smluvního státu, má určitý vztah k třetímu státu, a ne k jinému smluvnímu státu, takže otázka rozdělení příslušnosti, která jako jediná by mohla v rámci tohoto sporu vzniknout, zasahuje výlučně do vztahů mezi soudy smluvního státu a soudy třetího státu, a ne do vztahů mezi soudy různých smluvních států.

76. Jinými slovy řečeno, je třeba určit, zda situace sporu v původním řízení spadá do rozsahu územní nebo osobní působnosti článku 2 Bruselské úmluvy.

77. V případě kladné odpovědi na tuto úvodní otázku se předkládající soud snaží v podstatě dále zjistit, zda Bruselská úmluva brání tomu, aby soud smluvního státu – jehož příslušnost je určena na základě článku 2 této úmluvy – se na základě vlastního uvážení vzdal výkonu této příslušnosti z důvodu, že soud, jenž není smluvní stranou úmluvy, je vhodněji umístěn k tomu, aby v meritu sporu rozhodl, pokud tento soud nebyl určen žádnou dohodou o založení příslušnosti, nebyla k němu podána dříve žádná žaloba, která by mohla představovat překážku věci zahájené nebo související žalobu, a vztah dotčeného sporu k tomuto státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, je jiné povahy než ty, které jsou uvedeny v článku 16 Bruselské úmluvy.

78. Jinými slovy řečeno, je třeba určit, zda Bruselská úmluva brání použití teorie *forum non conveniens* v situaci, jakou je situace sporu v původním řízení.

79. Pouze v případě kladné odpovědi na tuto poslední otázku se předkládající soud snaží zjistit, formou své druhé předběžné otázky, zda Bruselská úmluva tomu brání za všech okolností, nebo pouze za určitých okolností a o jaké okolnosti se případně jedná. Domníváme se, že tato druhá předběžná otázka musí být prohlášena za nepřipustnou.

80. Po přečtení předkládacího usnesení je totiž možné se důvodně domnívat, že tato druhá předběžná otázka má především za cíl zjistit, zda odpověď Soudního dvora na předchozí otázku by byla rozdílná v případě, kdy by spor v původním řízení byl charakterizován buď překážkou zahájení věci, nebo vzájemnou souvislostí s řízením probíhajícím před soudem třetího státu, nebo existencí dohody o založení příslušnosti ve prospěch tohoto soudu, nebo vztahem k tomuto státu takového druhu, který stanoví článek 16 Bruselské úmluvy⁵⁰. Zde však jde, jak už jsme uvedli, o skutkové situace, které neodpovídají situacím sporu v původním řízení.

81. V tomto smyslu je tato druhá předběžná otázka hypotetická, a musí být proto prohlášena za nepřipustnou. V rámci řízení o předběžné otázce je na Soudním dvoru, aby ověřil svoji příslušnost posouzením podmínek, za nichž se na něho vnitrostátní soud obrací. V této souvislosti Soudní dvůr vždy zdůrazňoval, že „duch spolupráce, kterým se musí řídit průběh řízení o předběžné otázce, předpokládá, že vnitrostátní soud přihlédne na své straně k funkci, která byla Soudnímu dvoru svěřena a která

má přispět k výkonu spravedlnosti v členských státech, a nikoliv v poskytování konzultací k obecným nebo hypotetickým otázkám“⁵¹. Z toho podle ustálené judikatury vyplývá, že takové předběžné otázky jsou nepřipustné. Vyvozujeme z toho, že druhou předběžnou otázku je třeba prohlásit za nepřipustnou.

IV — Rozbor

82. Nejdříve budeme zkoumat otázku rozsahu územní nebo osobní působnosti článku 2 Bruselské úmluvy (tj. první část první předběžné otázky). Následně v návaznosti na odpověď na tuto úvodní otázku budeme zkoumat otázku týkající se slučitelnosti teorie *forum non conveniens* s touto úmluvou (tj. druhou část první předběžné otázky).

A — K rozsahu územní nebo osobní působnosti článku 2 Bruselské úmluvy

83. Připomeňme, že podstatou této otázky předkládajícího soudu je to, „zda článek 2

50 — To vyplývá, jak se zdá, z bodů 44 a 45 předkládacího usnesení, jakož i z bodů 48 (odst. 5), 55 a 56, v nichž jsou uvedeny argumenty účastníků původního řízení, které, jak si vzpomínáte, do značné míry odpovídají argumentům rozebíraným ve věci Harrods a k nimž se Court of Appeal již vyjádřil.

51 — Viz zejména rozsudky ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, Recueil, s. I-4921, bod 59); ze dne 13. března 2001, PreussenElektra (C-379/98, Recueil, s. I-2099, bod 38); ze dne 22. ledna 2002, Canal Satélite Digital (C-390/99, Recueil, s. I-607, bod 18); ze dne 21. března 2002, Cura Anlagen (C-451/99, Recueil, s. I-3193, bod 16), a ze dne 30. března 2004, Alabaster (C-147/02, Recueil, s. I-3101, bod 54).

Bruselské úmluvy lze použít v případě, kdy žalobce a žalovaný mají bydliště ve stejném smluvním státě a spor, v němž stojí proti sobě před soudem tohoto smluvního státu, má určitý vztah k třetímu státu, a ne k jinému smluvnímu státu, takže otázka rozdělení příslušnosti, která by jako jediná mohla v rámci tohoto sporu vzniknout, zasahuje výlučně do vztahů mezi soudy jednoho smluvního státu a soudy třetího státu, a ne do vztahů mezi soudy různých smluvních států.

84. Zjednodušeně lze říci, že cílem této otázky je zjistit, zda použitelnost článku 2 Bruselské úmluvy je podmíněna existencí právního vztahu dotýkajícího se různých smluvních států.

85. Vzhledem k tomu, že místní působnost tohoto článku není úmluvou přesně definována, vyvolala tato otázka řadu diskusí, většinou na úrovni právní doktríny, a to především poté, co se k tomuto bodu vyjádřil před přibližně deseti lety Court of Appeal v proslulé věci Harrods.

86. Někteří účastníci sporu v původním řízení se domnívali, že odpověď na tuto otázku lze jasně odvodit z Jenardovy zprávy

týkající se Bruselské úmluvy⁵² (v původním znění ze dne 27. září 1968).

87. Nejdříve se budeme tudíž věnovat Jenardově zprávě a diskusi, kterou tato zpráva vyvolala zejména na úrovni právní doktríny. Následně budeme zkoumat znění článku 2, celkovou strukturu úmluvy, jakož i cíle, které úmluva sleduje. Nakonec rozebereme různé argumenty některých účastníků řízení proti použití článku 2 úmluvy na spor v původním řízení.

1) Jenardova zpráva a rozsáhlá diskuse, kterou vyvolala

88. Jak jsme již uvedli, preambule úmluvy ve svém jediném bodu odůvodnění stanoví, že cílem této úmluvy je „stanovit *mezinárodní* příslušnost [...] soudů [smluvních států] [...]“.

89. Pan Jenard ve své zprávě vyvozuje z těchto ustanovení tyto závěry⁵³:

„[Bruselská úmluva] mění pravidla o příslušnosti platná v každém smluvním státě pouze v případě existence mezinárodního prvku. Úmluva tento pojem nedefinuje,

52 — Úř. věst. 1979, C 59, s. 1.

53 — Viz s. 8 zprávy.

neboť mezinárodní povaha právního vztahu může záviset na zvláštních okolnostech sporu, jenž byl soudu předložen k rozhodnutí. Jde-li o řízení před soudy smluvního státu, které se týká pouze osob s bydlištěm v tomto státě, úmluva nehraje prakticky žádnou úlohu; článek 2 pouze odkazuje na pravidla o příslušnosti platná v tomto státě. Nicméně je možné, že spor tohoto druhu bude mít mezinárodní aspekt. Bylo by to např. v případě, kdy žalovaným je cizí státní příslušník, což je hypotéza, v níž by se mohla uplatnit zásada podobnosti stanovená v článku 2 druhém pododstavci, nebo v případě, kdy spor se týká oblasti, u níž existuje v jiném státě výlučná příslušnost (článek 16), nebo nakonec v případě překážky věci zahájené nebo souvislosti se sporem, který byl předložen soudům v jiném státě (články 21 až 23)“.

90. Žalovaní v původním řízení i vláda Spojeného království se dovolávají této zprávy na podporu tvrzení, že jediné otázky týkající se mezinárodní příslušnosti, na něž se vztahují pravidla stanovená Bruselskou úmluvou, jsou ty, které vznikají v rámci vzájemných vztahů mezi smluvními státy. Z toho by vyplývalo, že úmluva, zejména její článek 2, by se neměla používat na spor, který nemá vztah k více než jednomu smluvnímu státu, tzn. právní vztah buď čistě vnitrostátní v rámci smluvního státu, nebo vztah existující mimo rámec Společenství, nebo vztah, který se neuskutečňuje čistě uvnitř Společenství, jinými slovy řečeno který se neuskutečňuje v rámci několika smluvních států, ale týká se jednoho smluvního a jednoho třetího státu.

91. První žalovaný v původním řízení i vláda Spojeného království se domnívají, že toto tvrzení je podepřeno judikaturou Soudního dvora. Ve svém rozsudku ze dne 6. října 1976, Tessili⁵⁴, i v rozsudku ze dne 15. května 1990, Hagen⁵⁵, Soudní dvůr totiž obecně uvedl, že pravidla o příslušnosti stanovená úmluvou se použijí na vztahy *uvnitř Společenství*.

92. Domníváme se, že je přehnané považovat tuto judikaturu za vyjádření obecné zásady umožňující určit ve všech případech rozsah územní nebo osobní působnosti všech pravidel o příslušnosti uvedených v úmluvě.

93. V žádné z těchto dvou věcí nebyla totiž kladena otázka tohoto druhu, a nebylo tudíž nutné, aby se Soudní dvůr vyjadřoval k tomuto bodu. Ostatně tyto věci se týkaly pouze čl. 5 odst. 1 úmluvy, jakož i čl. 6 odst. 2, a ne článku 2 jako v případě sporu v původním řízení. Jak si ukážeme ještě později⁵⁶, čl. 5 odst. 1 této úmluvy, jakož i čl. 6 odst. 2 nepředstavují žádný zvláštní problém při výkladu jejich místní působnosti, protože je zřejmé, že se týkají situací dotýkajících se nutně několika smluvních států.

54 — Věc 12/76, Recueil, s. 1473, bod 9.

55 — C-365/88, Recueil, s. I-1845, bod 17.

56 — Viz body 99 a 100 a 126 až 131 tohoto stanoviska.

94. Z toho vyplývá, dle našeho názoru, že Soudní dvůr se nikdy nevyjádřil ve prospěch tvrzení podrobně rozvedeného v Jenardově zprávě a zastávaného žalovanými v původním řízení, jakož i vládou Spojeného království v návaznosti na část anglické právní doktríny⁵⁷.

95. Kromě jiného je zajímavé poznamenat, že toto tvrzení není zdaleka přijímáno právní doktrínou jednomyslně. Lze dokonce říci, že se projevuje silná tendence ve prospěch zcela opačného tvrzení. Jde o tvrzení zastávané G. Drozem, který se podílel, stejně jako Jenard, na vypracování Bruselské úmluvy⁵⁸.

96. Podle tohoto tvrzení, které sdílí celá řada autorů⁵⁹, výraz uvedený v preambuli (tzn.

stanovení *mezinárodní* příslušnosti soudů smluvních států) nesmí být chápán v tom smyslu, že použití článku 2 úmluvy je podmíněno splněním zvláštní podmínky vycházející z mezinárodní povahy dotčeného právního vztahu.

97. Georges Droz se totiž domnívá, že omezit použití úmluvy na mezinárodní právní vztahy by mělo význam pouze v případech, kdy některá v ní uvedená pravidla o příslušnosti by mohla zasahovat do vnitrostátního právního řádu. Dotčený článek 2 by se tak omezil na odkázání na vnitrostátní pravidla o příslušnosti platná ve smluvním státě, v němž má bydliště žalovaný, tzn. na pravidla o rozdělení územní příslušnosti uvnitř tohoto státu. Neexistovalo by tudíž žádné nebezpečí, že pravidlo z článku 2 bude mít přímý vliv na vnitrostátní právní řád.

57 — K této části anglické právní doktríny viz L. Collins, 1990, 106 LQR, s. 538 a 539, citován Court of Appeal v rozsudku Harrods (s. 103), a P. Kaye: *Civil jurisdiction and enforcement of foreign judgment*, Professional Books Limited, 1987, s. 216 až 225.

58 — Viz G. Droz: *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le marché commun (Étude de la convention de Bruxelles du 27 septembre 1968)*, 1972, s. 23 až 25.

59 — Viz zejména belgická právní teorie F. Rigaux a M. Fallon: *Droit international privé*, Maison Larcier, 2. revidované vydání, 1993, díl II, *Droit positif belge*, s. 173; M. Weser: *Convention communautaire sur la compétence judiciaire et l'exécution des décisions*, CIDC, a A. Pédone, 1975, s. 215 až 217; z německé právní teorie R. Geimer a R. Schütze: *Internationale Urteilsanerkennung*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1983, Band I, 1. Halbband, s. 220 až 222; R. Geimer: „The right of access to the Courts under the Brussels convention”, v: *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe, Proceedings of the Colloquium on the Interpretation of the Brussels Convention by the Court of Justice considered in the context of the European Judicial Area, Luxembourg, 11 and 12 march 1991*, Butterworths, 1992, s. 39 a 40 (týká se rozsudku Harrods vydaného Court of Appeal); z nizozemské právní teorie H. Duintjer Tebbens: „The english Court of Appeal in *re Harrods*: An unwelcome Interpretation of the Brussels Convention”, *Law and Reality: Essays on National and International Procedural Law in Honour of Cornelis Carel Albert Voskuil*, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 47 a násl.

98. Tento autor došel k závěru, že pro použitelnost článku 2 úmluvy není důležité, zda žalobce má, nebo nemá bydliště ve smluvním státě, v němž má bydliště žalovaný, a zda se rozlišuje mezi mezinárodními vztahy a vztahy vnitrostátními⁶⁰.

60 — G. Droz se domnívá, že totéž by mělo platit i pro pravidla o výlučné příslušnosti, která jsou uvedena v článku 16 úmluvy.

99. V souladu s touto logikou dále uvedl, že na rozdíl od obecného pravidla o příslušnosti uvedeného v článku 2 zvláštní pravidla o příslušnosti vyjmenovaná v článku 5 stanoví u některých sporů příslušnost určitého soudu; např. v případě deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti je jím soud, v jehož obvodu se nachází místo, kde došlo k protiprávnímu jednání. Upřesnil, že totéž platí pro pravidla o příslušnosti v oblasti pojištění (hlava II oddíl 3 úmluvy) i v oblasti spotřebitelských smluv (hlava II oddíl 4 této úmluvy).

100. G. Droz konkrétně zdůraznil, že právě v těchto jednotlivých případech existuje nutně mezinárodní souvislost, protože jde pouze o případy, kdy žalovaný s bydlištěm v jednom smluvním státě je žalován u soudu jiného smluvního státu. Jinými slovy řečeno, výraz „mezinárodní“ použitý v preambuli úmluvy má, pokud jde o tato ustanovení, pouze deklarativní, a ne konstitutivní účinek v tom smyslu, že se omezuje na konstatování existence již dané skutečnosti, takže není vůbec nutné ji vyžadovat s cílem získat jistotu o její existenci.

101. Georges Droz se konečně domnívá, že jediný případ, kdy by tento výraz mohl být důležitý, tzn. mít konstitutivní účinek, by byl případ, kdy by strany sporu měly bydliště ve

stejném smluvním státě a určily by pro rozhodnutí sporu soud tohoto státu s tím, že meritum dotčeného sporu by v žádném ohledu nemělo mezinárodní povahu.

102. Ačkoliv totiž článek 17 úmluvy připojí výlučnou příslušnost jednoho nebo více soudů určených v rámci dohody o založení příslušnosti jen za určitých podmínek, výslovně nevyžaduje, aby dotčený právní vztah vykazoval existenci mezinárodního prvku. Budeme-li vycházet pouze z jeho znění, nelze tedy vyloučit, že článek 17 se použije na čistě vnitrostátní právní vztahy. A jedině v takovém případě by bylo možné se odvolávat na mezinárodní povahu pravidel o příslušnosti, uvedenou v preambuli Bruselské úmluvy, a vyloučit tak použití článku 17⁶¹.

103. Shrňme-li to, můžeme si z tohoto tvrzení zapamatovat, že použití článku 2 úmluvy není podmíněno existencí žádného mezinárodního právního vztahu v jakémkoliv formě, to znamená právního vztahu, který se dotýká jednoho smluvního a jednoho třetího státu nebo dvou smluvních států.

61 — Právní doktrína zastává většinou názor, že by to mělo platit i v případě, kdy zvolený soud se nachází v jiném smluvním státě, než je ten, kde mají bydliště účastníci řízení. Ustanovení zakládající příslušnost určitého soudu jsou totiž ve vnitrostátním právu vnímány obvykle nepříznivě, takže jejich přípustnost by měla být, v souladu s článkem 17 úmluvy, omezena na právní vztahy mající vlastní mezinárodní povahu nezávisle na umístění zvoleného soudu. Viz v této souvislosti H. Gaudemet-Tallon: *Compétence et exécution des jugements en Europe*, LGDJ, 3. vydání, 2002, s. 97, obsahující různé odkazy na právní teorii.

104. Někteří přišli s kompromisním tvrzením, že za předpokladu, že mezinárodní povaha dotyčného právního vztahu zakládá podmínku použitelnosti článku 2 úmluvy, neexistuje žádný důvod se domnívat, že mezinárodní povaha vyplývající ze vztahu dotýkajícího se jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu není postačující pro splnění této podmínky⁶². Toto tvrzení obhajoala německá vláda⁶³.

zkoumání úmluvy. Ani znění článku 2, ani celková struktura úmluvy nebrání totiž tomu, aby se tento článek použil na právní vztah dotýkající se pouze jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu. Krom toho naopak cíle, které úmluva sleduje, brání tomu, aby použitelnost uvedeného článku 2 byla podmíněna existencí právního vztahu dotýkajícího se několika smluvních států, takže použití tohoto článku by bylo vyloučeno v rámci sporu vztahujícího se k jednomu smluvnímu státu a jednomu třetímu státu.

105. Tento přehled jednotlivých tvrzení ukazuje, že zdaleka ne všichni sdílejí úvahy uvedené v Jenardově zprávě k rozsahu územní nebo osobní působnosti úmluvy.

2) Znění článku 2 úmluvy

107. Připomínáme, že článek 2 úmluvy stanoví: „Nestanoví-li tato úmluva jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto smluvního státu.“

106. Domníváme se, že tvrzení odvolávající se na dotyčnou zprávu neobstojí při hlubším

Na osoby, které nejsou státními příslušníky státu, v němž mají bydliště, se použijí pravidla pro určení příslušnosti, která se použijí pro jeho vlastní státní příslušníky.“
(neoficiální překlad)

108. Nelze než konstatovat, že ve znění tohoto článku nic nenasvědčuje tomu, že by

62 — Viz zejména J. Kropholler: *Europäisches Zivilprozessrecht – Kommentar zu EGVÖ und Lugano-Übereinkommen*, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 2002, s. 106.

63 — Komise se v projednávané věci spokojila s vyjádřením názoru, že použití článku 2 úmluvy není vyloučeno skutečností, že žalobce má bydliště ve stejném smluvním státě jako první žalovaný a že spor v původním řízení patří do rámce vztahu mezi smluvním státem a třetím státem. Komise nezaujala přesné stanovisko k otázce, zda použitelnost článku 2 vyžaduje nebo nevyžaduje, aby šlo o mezinárodní spor, a pokud ano, zda stačí aby požadovaný mezinárodní prvek se nacházel ve třetím státě. V této souvislosti upozorňujeme, že v rámci připomínkového řízení 1/03 k budoucí pozměněné Luganské úmluvě, Komise prohlásila (v bodu 170 svého písemného vyjádření), že na každý spor předložený soudu členského státu a mající určitý vztah k jinému státu, ať členskému, nebo nečlenskému, se vztahuje nařízení č. 44/2001. Dále upřesnila, že do působnosti daného nařízení patří všechny spory kromě sporů čistě vnitrostátních (případ, kdy veškeré prvky vztahu se nacházejí na území téhož státu).

použitelnost v něm uvedeného pravidla pro určení příslušnosti byla podmíněna existencí právního vztahu dotýkajícího se několika smluvních států. Jediná stanovená podmínka jeho použitelnosti se týká místa bydliště žalovaného. Podle znění článku 2 je tudíž pro použití tohoto článku postačující, aby žalovaný měl bydliště na území smluvního státu.

úmluvy. Odvolací soud ve Versailles (Francie) se obrátil na Soudní dvůr s otázkou, zda pravidla o příslušnosti stanovená touto úmluvou se mají použít v případě, kdy žalovaný má bydliště nebo sídlo na území smluvního státu, zatímco žalobce má bydliště ve třetím státě. Tento soud položil tuto otázku Soudnímu dvoru ve snaze zjistit, zda lze pravidla úmluvy namítat vůči žalobci, který má bydliště ve státě, jenž není smluvní stranou úmluvy, protože by to, podle jeho názoru, vedlo k rozšíření práva Společenství na třetí země⁶⁴.

109. Je výslovně uvedeno, že na státní příslušnosti žalovaného nezáleží. Není důležité, zda má posledně jmenovaný státní příslušnost smluvního státu, kde má své bydliště, jiného smluvního státu nebo třetího státu.

110. Totéž platí, přestože to článek 2 výslovně nestanoví, i pro žalobce: nezáleží na jeho bydlišti nebo státní příslušnosti.

111. Tuto skutečnost Soudní dvůr zdůraznil ve výše uvedeném rozsudku Group Josi, který se týkal sporu pojišťovny kanadského práva se sídlem ve Vancouveru (žalobce) se zajišťovací společností belgického práva se sídlem v Bruselu (žalovaný) v důsledku účasti posledně jmenované na zajišťovací operaci, která jí byla nabídnuta společností francouzského práva se sídlem ve Francii podle pokynů dotčené kanadské společnosti. Belgická společnost namítla nepřislušnost francouzského soudu, jemuž byl spor předložen, a dovolávala se zejména článku 2 Bruselské

112. V odpovědi na tuto předběžnou otázku Soudní dvůr rozhodl, že „obecně vzato, místo bydliště žalobce není pro použitelnost pravidel o příslušnosti stanovených úmluvou relevantní, neboť tato použitelnost závisí v zásadě pouze na kritériu bydliště žalovaného ve smluvním státě“⁶⁵. Soudní dvůr upřesnil, že „jinak tomu bude pouze ve výjimečných případech, kdy úmluva *výslovně* podmiňuje použitelnost pravidel o příslušnosti místem bydliště žalobce ve smluvním státě“⁶⁶. Soudní dvůr tak došel k závěru, že „úmluva v zásadě nebrání tomu, aby se pravidla o příslušnosti, v ní uvedená, použila na spor mezi žalovaným s bydlištěm

64 — Viz bod 30.

65 — Tamtéž, bod 57.

66 — Tamtéž, bod 58 (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

ve smluvním státě a žalobcem s bydlištěm ve třetím státě“⁶⁷.

113. Domníváme se, že tato judikatura může být použita i na situaci, kdy má žalobce bydliště ve stejném smluvním státě jako žalovaný.

114. Domníváme se totiž, že by se autoři úmluvy určitě vynasnažili *výslovně* to uvést přímo v textu úmluvy, pokud by měli skutečně v úmyslu vyloučit v tomto případě použitelnost článku 2 úmluvy. Tak tomu však není. Toto zjištění nedokáže vyvrátit ani úvahy uvedené v Jenardově zprávě, neboť jsou závazné pouze pro jejich autora, a ne pro smluvní státy. Předpokládáme tudíž, že článek 2 úmluvy se má použít i tehdy, má-li žalobce bydliště ve stejném smluvním státě jako žalovaný.

115. Tento závěr platí i v případě, kdy meritum sporu nemá, jako v projednávané věci, vztah k žádnému jinému smluvnímu státu, ale pouze k třetímu státu.

116. Ze znění článku 2 totiž vyplývá, že v něm uvedené pravidlo o příslušnosti se

použije, „nestanoví-li tato úmluva jinak“. Při zkoumání celkové struktury úmluvy však uvidíme, že ačkoli se některá pravidla o příslušnosti – jiná než pravidlo uvedené v článku 2 – mají uplatňovat pouze ve zvláštním případě, kdy se meritum sporu nebo situace účastníků řízení dotýká několika smluvních států, neznamená to, že by totéž platilo pro článek 2. Tvrdit opak by znamenalo neuznat zvláštnost těchto dalších pravidel o příslušnosti.

117. Krom jiného rozšířit takto požadavek na podmínku spojenou s existencí právního vztahu dotýkajícího se několika smluvních států by znamenalo přidat ke znění článku 2 dodatečnou podmínku, kterou sám nestanoví. Toto doplnění by bylo pravděpodobně v rozporu s vůlí autorů úmluvy. Pokud by totiž chtěli, jak to správně zdůraznila německá vláda, omezit použitelnost článku 2 na případ, kdy je dotčeno několik smluvních států, tak by se určitě vynasnažili to výslovně uvést, jak to udělali u ostatních projednávaných pravidel o příslušnosti.

118. Vyvozujeme z toho, že znění článku 2 úmluvy nebrání tomu, aby se tento článek použil na právní vztah, který se váže pouze k jednomu smluvnímu státu a jednomu třetímu státu. Tento výklad potvrzuje i celková struktura úmluvy.

67 — Tamtéž, bod 59.

3) Celková struktura úmluvy

119. Domníváme se, že celková struktura úmluvy rovněž nebrání tomu, aby se článek 2 této úmluvy použil na právní vztah vážící se pouze k jednomu smluvnímu státu a třetí zemi.

120. Soudní prostor ustavený Bruselskou úmluvou je totiž, jak uvidíme při podrobnějším zkoumání, prostor s proměnlivou geometrií, který může být – podle okolností a příslušných ustanovení této úmluvy – omezen na právní vztahy dotýkající se několika smluvních států nebo se rozšířit na celosvětovou úroveň v rámci sporů majících vztah k jednomu smluvnímu státu a jednomu nebo dokonce několika třetím státům.

121. Z toho můžeme odvodit, že některá ustanovení úmluvy se sice mají v zásadě použít pouze na právní vztahy dotýkající se několika smluvních států, celková struktura této úmluvy však nebrání, aby tomu bylo jinak v případě ustanovení článku 2. Z toho vyplývá, podle našeho názoru, že tento článek se může podle okolností použít na právní vztahy dotýkající se několika smluvních států nebo na spory mající vztah k jednomu smluvnímu státu a k jednomu nebo dokonce několika třetím státům.

122. Nyní tuto otázku rozebereme podrobněji, přičemž budeme postupně zkoumat jednotlivá ustanovení úmluvy.

123. Nejdříve je důležité připomenout, že *článek 4 první pododstavec úmluvy* stanoví, že „nemá-li žalovaný bydliště na území některého členského státu, určuje se příslušnost soudů každého smluvního státu podle jeho vlastních právních předpisů, s výhradou článku 16“. (*neoficiální překlad*) Jinými slovy řečeno, má-li žalovaný bydliště ve třetím státě, příslušnost soudu, u něhož byla podána žaloba, je v zásadě určena pravidly o příslušnosti platnými ve smluvním státě, na jehož území se tento soud nachází, a ne pravidly o přímé příslušnosti stanovenými úmluvou.

124. Použitelnost pravidel o přímé příslušnosti stanovených úmluvou je tudíž vyloučena (s výhradou uvedenou v článku 16) pouze v případě, kdy žalovaný má bydliště ve třetím státě. Z toho vyplývá, že nic nenasvědčuje tomu, že by použitelnost pravidla o příslušnosti uvedeného v článku 2 úmluvy byla vyloučena v případech, kdy by žalobce a žalovaný nebo jeden ze žalovaných (jako ve sporu v původním řízení) měli bydliště ve stejném smluvním státě a kdy by se navíc dotčený právní vztah týkal třetího státu, a ne jiného smluvního státu (z důvodu merita sporu nebo případně z důvodu bydliště ostatních žalovaných).

125. Vyvozujeme z toho, že článek 4 první pododstavec úmluvy spíše podporuje tvrzení, podle něhož pravidlo o příslušnosti stanovené v článku 2 této úmluvy může být použito na situaci, jako je ta ve sporu v původním řízení.

126. Některá pravidla o příslušnosti – jiná než ta, která jsou uvedena v článku 2 – se sice použijí, jak jsme již uvedli, pouze v případech, kdy meritum sporu nebo situace účastníků řízení má vztah k několika smluvním státům. To je případ *zvláštních pravidel o příslušnosti* uvedených v člancích 5 a 6 úmluvy, jakož i *specifických pravidel o příslušnosti* vyjmenovaných v hlavě II oddílech 3 a 4 této úmluvy ve věci pojištění a spotřebitelských smluv.

127. Nicméně je důležité připomenout, že v souladu s ustálenou judikaturou⁶⁸ se tato zvláštní a specifická pravidla o příslušnosti odchylují od zásadního pravidla stanoveného v článku 2 v tom smyslu, že dávají žalobci v *taxativně vyjmenovaných případech*

možnost rozhodnout se podat žalobu, a tudíž i žalovat žalovaného u soudů jiného smluvního státu, než je ten, kde má žalovaný bydliště.

128. Tato odchýlná pravidla o příslušnosti jsou reakcí buď na požadavky na řádný výkon spravedlnosti a efektivní organizaci soudního řízení s přihlédnutím k existenci přímého nebo obzvláště úzkého vztahu mezi sporem a soudy jiného smluvního státu, než je ten, kde má bydliště dotčený žalovaný⁶⁹, nebo na snahu zajistit ochranu některých žalobců, jejichž zvláštní situace odůvodňuje výjimečně připustit příslušnost soudů smluvního státu, v němž mají žalobci bydliště, který je hypoteticky jiným smluvním státem, než je ten, kde má bydliště žalovaný⁷⁰.

129. Jedině v tomto zvláštním rámci podmiňuje Bruselská úmluva použitelnost pravidel o příslušnosti existencí právního vztahu

69 — V souvislosti s čl. 5 bodem 1 o smluvní oblasti viz zejména rozsudek ze dne 17. ledna 1980, Zelger (56/79, Recueil, s. 89, bod 3); v souvislosti s čl. 5 bodem 3 o deliktů a kvazideliktů odpovědnosti viz rozsudek ze dne 30. listopadu 1976, Bier, nazvaný „Alsaské draselné doly“ (21/76, Recueil, s. 1735, bod 11); v souvislosti s čl. 6 bodem 1 o pluralitě žalovaných viz rozsudek ze dne 27. září 1988, Kalfelis (189/87, Recueil, s. 5565, bod 11) a v souvislosti s čl. 6 bodem 2 týkajícím se návrhů v rámci regresních řízení a návrhu na vedlejší účastenství viz výše uvedený rozsudek Hagen (bod 11).

70 — To je případ oprávněného příjemce výživného, u něž se má za to, že je v nedostatku (čl. 5 bod 2), jakož i spotřebitele (články 13 a 14) nebo pojistníka (články 8, 9 a 10), kteří jsou smluvními stranami a jsou považováni za ekonomicky slabší a právně méně vzdělané než profesní smluvní partner. Pokud jde o cíl, který sledují články 13 a 14 úmluvy, viz zejména rozsudek ze dne 11. července 2002, Gabriel (C-96/00, Recueil, s. I-6367, bod 39).

68 — Viz zejména rozsudky ze dne 17. června 1992, Handte (C-26/91, Recueil, s. I-3967, bod 14); ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, Recueil, s. I-139, body 15 a 16); ze dne 3. července 1997, Benincasa (C-269/95, Recueil, s. I-3767, bod 13); ze dne 27. října 1998, Réunion européenne a další (C-51/97, Recueil, s. I-6511, bod 16); Group Josi, uvedený výše (body 36 až 40) a nedávny ze dne 10. června 2004, Kronhofer (C-168/02, Sb. rozh. s. I-6009, body 12 a 13).

dotýkajícího se několika smluvních států z důvodu merita sporu nebo bydliště jednotlivých účastníků sporu.

130. Jestliže je totiž samozřejmé, že použití pravidel o příslušnosti, která konkurují pravidlu vycházejícímu z bydliště žalovaného, předpokládá existenci vztahu k jinému smluvnímu státu, než je stát, v němž má bydliště žalovaný, neplatí to pro pravidlo o příslušnosti uvedené v článku 2, protože toto pravidlo je založené výhradně na tomto bydlišti.

131. Vyvozujeme z toho, že to, co platí pro použitelnost zvláštních a specifických pravidel o příslušnosti úmluvy, neplatí pro použitelnost obecného pravidla uvedeného v článku 2.

132. Je ostatně zajímavé si uvědomit, že použitelnost specifických pravidel o příslušnosti (vyjmenovaných v hlavě II oddílu 3 a 4 úmluvy) nepředpokládá nutně, že žalovaný má ve smluvním státě skutečné nebo opravdové bydliště (ve smyslu vnitrostátního práva tohoto státu, protože úmluva neposkytuje definici pojmu bydliště). Je tudíž možné, že tato pravidla o příslušnosti se použijí, třebaže se dotčený právní vztah dotýká spíše jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu, než dvou smluvních států.

133. Článek 8 (ve věcech pojištění) i článek 13 úmluvy (ve věcech spotřebitelských smluv) totiž stanoví, že nemá-li pojistitel nebo smluvní partner spotřebitele bydliště [sídlo] na území některého smluvního státu, avšak v některém smluvním státě má pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu, je s ním při sporech vyplývajících z jejich provozu jednáno tak, jako by měl bydliště na území tohoto státu. (*neoficiální překlad*)

134. Z těchto ustanovení vyplývá, že s pojistitelem nebo smluvním partnerem spotřebitele s bydlištěm ve třetím státě je pro účely použitelnosti ochranných pravidel o příslušnosti existujících v této oblasti jednáno tak, jako by měli bydliště ve smluvním státě. Tato právní fikce umožňuje vyhnout se použití článku 4 úmluvy, to znamená použití pravidel o příslušnosti platných ve smluvním státě, na jehož území se nachází soud, k němuž byla žaloba podána, pokud žalovaný má bydliště ve třetím státě⁷¹.

135. Bylo by tudíž přehnané se domnívat, že použitelnost specifických pravidel

71 — To také zdůraznil Soudní dvůr v souvislosti s čl. 13 druhým pododstavcem v rozsudku ze dne 15. září 1994, Brenner a Noller (C-318/93, Recueil, s. I-4275, bod 18).

o příslušnosti uvedených v hlavě II oddílů 3 a 4 úmluvy musí být nutně určena rámcem právního vztahu, který se skutečně nebo významně dotýká dvou smluvních států.

nutné, aby měl žalobce bydliště ve smluvním státě, takže tato pravidla se většinou použijí i tehdy, má-li žalobce bydliště ve třetím státě.

136. Pokud jde o *pravidla o výlučné příslušnosti* v článku 16 úmluvy, je výslovně stanoveno, že se použijí „bez ohledu na místo bydliště“. Tato pravidla o příslušnosti, která se odchylují od obecného pravidla stanoveného v článku 2 úmluvy, jsou totiž založena na existenci obzvláště úzkých vztahů mezi meritem sporu a územím některého smluvního státu⁷². To je například případ sporu týkajícího se věcných práv k nemovitostem nebo pronájmu nemovitostí. V takovém případě má meritum sporu hluboký vztah ke smluvnímu státu, na jehož území se dotčená nemovitost nachází, takže pouze soudy tohoto smluvního státu jsou příslušné k rozhodování v tomto sporu.

138. V návaznosti na tuto judikaturu lze prohlásit, že pravidla o příslušnosti uvedená v článku 16 úmluvy se použijí i tehdy, pokud má žalovaný bydliště ve třetím státě nebo pokud jsou dokonce všichni účastníci řízení usazeni v tomto státě⁷⁴.

139. Bez ohledu na důsledky vyplývající z případného „reflexního účinku“ článku 16 této úmluvy a za předpokladu, že by se jeden z určujících prvků stanovených v tomto článku nacházel na území státu, jenž není smluvní stranou úmluvy⁷⁵, je možné prohlásit, že pravidla o příslušnosti uvedená v tomto článku se mohou použít na právní vztahy dotýkající se pouze jednoho smluvního státu (v důsledku jednoho z určujících prvků stanovených v tomto článku) a jednoho třetího státu (v důsledku bydliště žalobce nebo žalovaného). V tomto ohledu je možné územní nebo osobní působnost článku 16 přirovnat k působnosti vyplývající z článku 2.

137. Soudní dvůr upřesnil, že tato pravidla o výlučné příslušnosti se použijí „nezávisle na místě bydliště jak žalovaného, tak žalobce“⁷³. Cílem tohoto upřesnění bylo v zásadě prokázat, že pro použitelnost pravidel o příslušnosti stanovených úmluvou není

74 — Viz zejména H. Gaudemet-Tallon, uvedený výše v poznámce pod čarou 61, s. 71.

75 — Tato otázka zůstává otevřena. Ponecháváme ji stranou, jak jsme již uvedli v bodě 70, protože situace sporu v původním řízení nevyžaduje, aby byla podrobněji zkoumána.

72 — V této souvislosti viz zejména výše uvedený rozsudek Group Josi (bod 46).

73 — Tamtéž.

140. Totéž platí pro *pravidla úmluvy týkající se výslovného ujednání o příslušnosti*. Je totiž výslovně stanoveno, že tato pravidla se mohou použít, pokud jedna ze stran dohody o založení příslušnosti nebo některé z nich (čl. 17 první pododstavec) nebo i všechny strany (čl. 17 druhý pododstavec) mají bydliště ve třetím státě. Tato pravidla lze tudíž použít výhradně na vztahy mezi jedním nebo několika třetími státy (na jehož/jejichž území mají strany dohody bydliště) a některým smluvním státem (na jehož území se nachází zvolený soud).

141. Pravidla úmluvy týkající se jak výlučné příslušnosti, tak výslovného ujednání o příslušnosti, se tak použijí na právní vztahy dotýkající se pouze jednoho smluvního státu a jednoho nebo více třetích států. A to je důkaz, že použitelnost veškerých pravidel o příslušnosti stanovených úmluvou se neomezuje na právní vztahy dotýkající se několika smluvních států.

142. Pokud jde o další pravidla Bruselské úmluvy týkající se *překážky věci zahájené a souvisejících žalob*, jakož i *uznání a výkonu*, je pravdou, že se mají použít v rámci vztahů mezi jednotlivými smluvními státy. Jasně to vyplývá ze znění článku 21 o překážce věci

zahájené, z článku 22 o souvisejících žalobách, jakož i z článků 25, 26 a 31 v případě uznání a výkonu.

143. Cílem článku 21 i článku 22 úmluvy totiž je, v souladu s ustálenou judikaturou a v zájmu řádného výkonu spravedlnosti uvnitř Společenství, zabránit souběžnému řízení před soudy různých smluvních států a následnému přijetí rozporných rozhodnutí ve snaze vyloučit v co největším možném rozsahu případy, kdy rozhodnutí vydané v jednom smluvním státě by nemuselo být uznáno v jiném smluvním státě⁷⁶.

144. Jde o zjednodušený mechanismus uznání a výkonu soudních rozhodnutí, který byl zaveden Bruselskou úmluvou ve zvláštním kontextu vyznačujícím se vzájemnou důvěrou členských států Společenství v jejich právní systémy a jejich soudní orgány⁷⁷. Takový kontext se však nemusí nutně vyskytovat ve vztazích mezi členskými státy a třetími státy. Z tohoto důvodu se tento

76 — Viz zejména rozsudky ze dne 27. června 1991, Overseas Union Insurance a další (C-351/89, Recueil, s. I-3317, bod 16), a ze dne 9. prosince 2003, Gasser (C-116/02, Recueil, s. I-14693, bod 41).

77 — Viz výše uvedené rozsudky Gasser a Turner (bod 24).

smluvní mechanismus použije pouze na rozhodnutí vydaná soudy některého členského státu v rámci jejich uznání a jejich výkonu v jiném členském státu.

147. Nic však nebrání, aby tomu bylo jinak u pravidla o příslušnosti stanoveného v článku 2 úmluvy.

145. Soudní dvůr tak v rozsudku ze dne 20. ledna 1994, *Owens Bank*⁷⁸, rozhodl, že pravidla úmluvy týkající se uznání a výkonu se nevztahují na řízení, jejichž cílem je prohlásit za vykonatelné rozsudky vydané ve třetím státě. Soudní dvůr z toho vyvozuje, že pravidla o překážce věci zahájené a o souvisejících žalobách nejsou určena k řešení problémů, které vznikají v rámci řízení probíhajících souběžně v různých smluvních státech ve věci uznání a výkonu rozhodnutí vydaných ve třetím státě⁷⁹.

148. Krom toho je důležité upřesnit, že dotyčná pravidla se neomezují vždy jen na rámec vztahů mezi několika smluvními státy, protože se mohou uplatnit v rámci sporů dotýkajících se jednoho smluvního a jednoho třetího státu.

149. U pravidel o překážce věci zahájené a o souvisejících žalobách není totiž pro použití článku 21 nebo článku 22 nutné, aby jedna ze stran sporu měla bydliště na území smluvního státu. Soudní dvůr to jasně ukázal ve výše uvedeném rozsudku *Overseas Union Insurance* a další v souvislosti s článkem 21, když rozhodl, že „toto ustanovení se musí použít jak v případě, kdy příslušnost soudu je určena samotnou úmluvou, tak v případě, kdy vyplývá z právních předpisů smluvního státu, v souladu s článkem 4 úmluvy“, to znamená tehdy, pokud má žalovaný bydliště ve třetím státě⁸⁰. Totéž platí pro článek 22, neexistují-li ustanovení, která by kladla jakýkoliv požadavek k tomuto bodu.

146. Je nutné tudíž konstatovat, že pravidla Bruselské úmluvy týkající se překážky věci zahájené a souvisejících žalob, jakož i uznání a výkonu, se v zásadě použijí pouze v rámci vztahů mezi různými smluvními státy.

78 — C-129/92, Recueil, s. I-117, bod 25.

79 — Tamtéž, bod 37.

80 — Viz bod 14.

150. Stejně tak pravidla úmluvy týkající se uznání a výkonu rozhodnutí se použijí, jak zdůraznila německá vláda a Komise, nezávisle na kritériu příslušnosti, z něhož vycházely soudy, které vydaly dotyčná rozhodnutí. Tato příslušnost může být odvozena z úmluvy nebo právních předpisů smluvního státu, na jehož území se tyto soudy nacházejí.

smluvním státě, nemění to však nic na tom, že spory, o které se jedná v dotčených řízeních, nebo dotčená rozhodnutí mohou mít čistě vnitrostátní povahu nebo mezinárodní povahu dotýkající se jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu, a ne vždy dvou smluvních států.

151. Z toho vyplývá, že pro použitelnost těchto pravidel úmluvy je málo důležité, zda dotčený spor má vztah pouze k jednomu jedinému smluvnímu státu⁸¹, několika smluvním státům nebo k jednomu smluvnímu a jednomu třetímu státu.

153. Ostatně právě z důvodu, že tyto spory mohou mít vztah ke třetím státům, považovali autoři úmluvy za nutné stanovit určitá zvláštní pravidla v oblasti uznání.

152. Jinými slovy řečeno, z jejich znění sice jasně vyplývá, že pravidla úmluvy o překážce věci zahájené a souvisejících žalobách nebo o uznání a výkonu se použijí v rámci vztahů mezi různými smluvními státy, jestliže se týkají řízení probíhajících před soudy různých smluvních států nebo rozhodnutí vydaných soudy jednoho smluvního státu za účelem jejich uznání a výkonu v jiném

154. Článek 27 bod 5 úmluvy tak stanoví, že rozhodnutí vydané v jednom smluvním státě nebude uznáno v jiném smluvním státě (dožádaný stát), jestliže je toto rozhodnutí neslučitelné s rozhodnutím vydaným dříve ve třetím státě v řízení mezi stejnými účastníky, ve sporu majícím stejný předmět a stejný skutkový a právní základ, pokud rozhodnutí tohoto třetího státu splňuje podmínky potřebné pro jeho uznání v dožádaném státě (buď na základě obecného mezinárodního práva dožádaného státu, nebo na základě mezinárodních dohod uzavřených tímto státem).

81 — V této souvislosti viz rozsudek ze dne 11. června 1985, Debaecker a Plouvier (49/84, Recueil, s. 1779), v souvislosti s použitím čl. 27 bod 2 úmluvy v rámci uznání v Nizozemsku rozhodnutí vydaného belgickým soudem ve sporu mezi účastníky řízení s bydlištěm v Belgii ve věci nájmu nemovitosti nacházející se rovněž v Belgii.

155. Krom toho ze spojení čl. 28 prvního pododstavce a čl. 59 prvního pododstavce úmluvy vyplývá, že smluvní stát je oprávněn neuznat rozhodnutí vydané soudy jiného smluvního státu, a to na základě uplatnění vymykajícího se pravidla o příslušnosti platného v tomto státě (v souladu s článkem 4 úmluvy), proti žalovanému, který měl své trvalé nebo obvyklé bydliště na území třetího státu v době, kdy dožádaný stát uzavřel s tímto třetím státem dohodu, kterou se zavázal vůči tomuto třetímu státu, že v takovém případě nepřistoupí k uznání daného rozhodnutí.

domnívat, že evropské systémy a systémy třetích států existují souběžně, aniž by se kdy setkaly, a navzájem o sobě nevědí [...]; naopak příležitostí k setkávání, k vzájemnému prolínání je mnoho a často vyvolávají složité otázky“⁸³.

158. Z toho usuzujeme, že celková struktura úmluvy nebrání tomu, aby se článek 2 této úmluvy použil na spory dotýkající se pouze jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu. Tento závěr týkající se územní a osobní působnosti článku 2 platí tím spíše, přihlídneme-li k cílům úmluvy.

156. Úmluva stanovila tento blokovací mechanismus s cílem reagovat na obavy některých třetích států z budoucího uplatňování pravidel Bruselské úmluvy, jež by měla zajistit volný pohyb rozsudků, které se týkají žalovaných usazených v těchto třetích státech, uvnitř Společenství⁸².

4) Cíle úmluvy

157. Všechny tyto úvahy prokazují, že soudní prostor ustavený Bruselskou úmluvou nekončí na vnějších hranicích společenství smluvních států. Společně s profesorem Gaudemet-Tallonem můžeme tudíž říci, „že by bylo mylné a příliš zjednodušující se

159. Bruselská úmluva si klade za cíl, podle znění své preambule, „ve Společenství posílit právní ochranu osob usazených na jeho území“. Za tímto účelem úmluva stanoví, podle preambule, jednak společná pravidla

82 — V této souvislosti viz F. Juenger: *La Convention de Bruxelles du 27 septembre 1968 et la courtoisie internationale – Réflexions d'un Américain*, RC, 1983, s. 37.

83 — „Les frontières extérieures de l'espace judiciaire européen: quelques repères“, *E Pluribus Unum – Liber Amicorum Georges A. L. Droz*, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 85, především s. 103 a 104.

o soudní příslušnosti pro smluvní státy, jednak pravidla, která by měla zjednodušit uznání soudních rozhodnutí a zavést rychlé řízení pro zajištění jejich výkonu.

je rovněž, podle ustálené judikatury⁸⁶, jedním z cílů Bruselské úmluvy.

160. Soudní dvůr upřesnil význam tohoto cíle úmluvy, především pokud jde o společná pravidla o příslušnosti, která jsou v ní stanovena. Soudní dvůr došel k závěru, že posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství vyžaduje, aby tato pravidla umožňovala „[...] zároveň žalobci *snadno* určit soud, u něž může podat žalobu, a žalovanému *přiměřeně* předvídat, u kterého soudu může být žalován“⁸⁴. Soudní dvůr tato pravidla také charakterizoval jako pravidla „schopná zaručit *jistotu*, pokud jde o rozdělení příslušnosti mezi jednotlivými vnitrostátními soudy, jimž by určitý spor mohl být předložen k rozhodnutí“⁸⁵.

161. Pouze pravidla o příslušnosti, která splňují tyto požadavky, jsou totiž schopna zaručit dodržení zásady právní jistoty, která

162. Domníváme se, že tyto dva cíle úmluvy, jak posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství, tak dodržování zásady právní jistoty, brání tomu, aby použitelnost článku 2 úmluvy byla podmíněna existencí sporu dotýkajícího se různých smluvních států.

163. Uložit takovou podmínku by totiž nevyhnutelně zkomplikovalo uplatňování pravidla o příslušnosti stanoveného v článku 2, přičemž toto pravidlo představuje to, co bychom mohli nazvat „spojovacím článkem“ systému zavedeného úmluvou.

164. Určit, že jde o spor probíhající uvnitř Společenství, je zadání, které se může jevit jako velice obtížné. V této souvislosti by jistě vyvstala celá řada otázek: Jaká kritéria zvolit? V jakém případě se lze domnívat, že spor se skutečně nebo dostatečně dotýká několika smluvních států? Je důležité seřadit kritéria, k nimž je nutné přihlížet, podle významnosti? Jsou některá kritéria relevantnější

84 — Viz zejména rozsudky ze dne 4. března 1982, Effer (38/81, Recueil, s. 825, bod 6); ze dne 13. července 1993, Mulox IBC (C-125/92, Recueil, s. I-4075, bod 11); výše uvedený rozsudek Benincasa (bod 26); ze dne 17. září 2002, Tacconi (C-334/00, Recueil, s. I-7357, bod 20); ze dne 5. února 2004, DFDS Torline (C-18/02, Recueil, s. I-I417, bod 36), a výše uvedený rozsudek Kronhofer (bod 20).

85 — Viz zejména rozsudky ze dne 29. června 1994, Custom Made Commercial (C-288/92, Recueil, s. I-2913, bod 15), a ze dne 19. února 2002, Besix (C-256/00, Recueil, s. I-1699, bod 25).

86 — Viz zejména výše uvedené rozsudky Effer (bod 6), Owens Bank (bod 32), Custom Made Commercial (bod 18), Besix (body 24 až 26), jakož i rozsudky ze dne 28. září 1999, GIE Groupe Concorde a další (C-440/97, Recueil, s. I-6307, bod 23), a ze dne 6. června 2002, Italian Leather (C-80/00, Recueil, s. I-4995, bod 51).

nebo přitažlivější než jiná? K jakému okamžiku by bylo vhodné posuzovat dotčenou situaci: ke dni jejího vzniku, ke dni obeslání nebo ke dni, kdy má soud, jemuž byla věc předložena, rozhodnout? Za předpokladu, že samotné meritum sporu by se nedotýkalo několika smluvních států, stačilo by k vyloučení použitelnosti článku 2 úmluvy, aby žalobce (který měl bydliště v jiném smluvním státě, než je stát, na jehož území by měl bydliště žalovaný a spočívalo by tam plně nebo částečně meritum sporu) změnil během rozhodného období bydliště a usadil se ve stejném smluvním státě? A opačně, bylo by pro konečnou použitelnost tohoto článku nutné, aby se žalobce, který měl bydliště ve stejném smluvním státě, usadil během daného období v jiném smluvním státě?

o příslušnosti stanovené v článku 2 za pravidlo umožňující současně žalobci *snadno* určit soud, u nějž může podat žalobu, a žalovanému *přiměřeně* předvídat, u kterého soud by mohl být žalován. Byli bychom dost vzdáleni *jistotě* požadované Soudním dvorem při rozdělování příslušnosti mezi jednotlivými vnitrostátními soudy, jimž by mohl být daný spor předložen. Takový vývoj by znamenal přehlížení cíl úmluvy spočívající v posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství i dodržování zásady právní jistoty.

165. To je celá řada citlivých otázek, které si budou muset velice pravděpodobně položit jak strany sporu, tak soud, jemuž bude předložen, za předpokladu, že použitelnost článku 2 úmluvy bude podmíněna existencí právního vztahu dotýkajícího se několika smluvních států.

167. Tento závěr se nabízí tím spíše, že otázka, že jde o spor probíhající uvnitř Společenství, se s velkou pravděpodobností stane „ohniskem sváru“, to znamená, že vyvolá vlnu nesouhlasu mezi účastníky řízení, a povede tudíž k uplatnění opravných prostředků k této úvodní otázce nezávisle na samotném meritu sporu. Tato perspektiva znásobení počtu řízení není samozřejmě z hlediska právní jistoty zdaleka uspokojivá. Navíc není vyloučeno, že této otázky využijí někteří žalovaní a podniknou kroky mající pouze odkladný účinek, což by bránilo posílení právní ochrany žalobců.

166. V tomto případě si dokážeme jen obtížně představit, jak by bylo i nadále možné považovat obecné pravidlo

168. Kromě těchto úvah je v obecnější rovině důležité nezapomínat, že soukromé mezinárodní právo je obor, jehož zvládnutí není zdaleka jednoduché. Bruselská úmluva je odpovědí na snahu zjednodušit pravidla

platná v jednotlivých smluvních státech v oblasti soudní příslušnosti i v oblasti uznání a výkonu. Toto zjednodušení přispívá, v zájmu procesních subjektů, k prosazování právní jistoty. Klade si rovněž za cíl usnadnit úkol vnitrostátního soudu při vedení řízení. Je proto vhodnější nezavádět do tohoto smluvního systému prvky, jejichž povaha by mohla závažně komplikovat jeho fungování.

169. Domníváme se ostatně, nezávisle na složitosti otázky, zda jde o spor probíhající uvnitř Společenství, že podmínit použitelnost článku 2 úmluvy stanovením této povahy by nevyhnutelně vedlo k omezení počtu případů, kdy by se tento článek měl použít.

170. Toto obecné pravidlo je však odůvodněno, jak to upřesnil Soudní dvůr, skutečností, že v zásadě umožňuje žalovanému, aby se snadněji hájil⁸⁷. Přispívá tak k posílení jeho právní ochrany. Právě z důvodu záruk, které jsou poskytnuty žalovanému v oblasti dodržování práv obhajoby v původním řízení, se úmluva staví velmi liberálně

k otázce uznání a výkonu soudních rozhodnutí⁸⁸. Obecné pravidlo o příslušnosti uvedené v článku 2 tak představuje základní pravidlo, o němž se úmluva široce opírá.

171. Soudní dvůr z toho vyvodil, na základě ustálené judikatury, že pravidla o příslušnosti odchylovající se od tohoto obecného pravidla nemohou vést k výkladu, jenž by zahrnoval další případy, než jsou ty, které jsou *výslovně* uvedeny v úmluvě⁸⁹. Ke srovnatelnému výsledku by se přitom dospělo, mutatis mutandis, v případě, kdy by použitelnost článku 2 úmluvy byla vyloučena, pokud by se dotčený právní vztah nedotýkal více smluvních států.

172. V takovém případě by totiž žalovaný byl vystaven, přestože má bydliště ve smluvním státě, uplatnění vynykajících se pravidel o příslušnosti platných v jiném smluvním státě, takže by mohl být žalován u soudů tohoto státu například pouze z důvodu přechodné přítomnosti na jeho území (v případě anglického práva), existence na tomto území věcí, které mu náleží (v případě německého práva) nebo skutečnosti, že žalobce je státním příslušníkem tohoto státu (v případě francouzského práva). Na žalovaného, který

87 — Viz zejména výše uvedené rozsudky Handte (bod 14) a Group Josi (bod 35).

88 — Viz zejména rozsudek ze dne 21. května 1980, Denilauler (125/79, Recueil, s. 1553, bod 13).

89 — Viz zejména výše uvedené rozsudky Handte (bod 14) a Group Josi (bod 36).

má bydliště ve smluvním státě, by se tudíž vztahoval stejný režim jako ten, který je vyhrazen, v souladu s článkem 4 úmluvy, výlučně žalovanému s bydlištěm ve státě, jenž není smluvní stranou úmluvy.

5) Údajné překážky bránící použití článku 2 úmluvy na právní vztah dotýkající se pouze jednoho smluvního a jednoho třetího státu.

173. Došlo by tak k odchýlení se od obecného pravidla uvedeného v článku 2 v případě, který nejenom že není *výslovně* v úmluvě uveden, ale je, kromě jiného, mlčky avšak nutně touto úmluvou vyloučen vzhledem k jednomu z cílů, jež úmluva sleduje.

177. Překážky, jichž se dovolávali žalovaní i vláda Spojeného království v původním řízení, aby zabránili uznání tohoto tvrzení, v podstatě vycházejí z práva Společenství. V tomto smyslu byly předloženy i úvahy spojené s mezinárodním právem. Stručně je přezkoumáme dříve, než budeme zkoumat úvahy týkající se práva Společenství.

174. Z toho vyplývá, že omezit použitelnost článku 2 na spory probíhající uvnitř Společenství by znamenalo neoprávněně zúžit dosah tohoto článku v rozporu s cílem úmluvy, který směřuje k posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství, zejména právní ochrany žalovaného.

a) Údajné překážky vycházející z mezinárodního práva

175. Domníváme se, stručně řečeno, že znění článku 2 i celková struktura úmluvy nejenom, že nebrání tomu, aby se tento článek použil na spor dotýkající se pouze jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu, ale že cíle úmluvy navíc ukládají, aby byl tento článek takto použit.

178. Žalovaní v původním řízení⁹⁰ se domnívají, že Bruselská úmluva by se neměla uplatňovat univerzálně. Údajně představuje pouze dohodu mezi smluvními státy omezující se pouze na jejich vzájemné vztahy. Kromě specifického případu Bruselské

176. Vzhledem k tomu, že někteří účastníci řízení tvrdí, že uznání této teze brání několik překážek, ty je třeba nyní zkoumat.

⁹⁰ — Bod 48 předkládacího usnesení.

úmluvy se tento argument týká obecnější problematiky práva mezinárodních smluv a dohod. Vláda Spojeného království rovněž zmínila význam tohoto přístupu⁹¹.

179. V této souvislosti upřesněme, že se obecně má za to, že určitý stát nemůže být vázán mezinárodní dohodou, pokud s tím nevysloví souhlas. Jinými slovy řečeno, mezinárodní dohoda nezakládá, v souladu se zásadou relativního účinku smluv, ani povinnosti, ani práva státu, který s tím nesouhlasil⁹².

180. Je nesporné, že Bruselská úmluva neukládá žádnou povinnost státům, které nedaly souhlas, aby jí byly vázány. Povinnosti stanovené touto úmluvou, ať v oblasti založení příslušnosti nebo v oblasti uznání a výkonu rozhodnutí, se totiž týkají jediné smluvních států a soudů, které spadají do jejich působnosti.

181. V tomto ohledu ani předmět Bruselské úmluvy obecně, ani námi zastávaný výklad

článku 2 nejsou v rozporu se zásadou relativního účinku smluv.

182. Je jisté, že tato úmluva může mít, jak jsme si ukázali, určitý účinek vůči třetím státům, zejména v oblasti založení příslušnosti. Pravidla, která úmluva stanoví v této oblasti, jako například pravidlo uvedené v článku 2, se tak mohou použít na spory, jejichž některé skutečnosti se dotýkají třetích států.

183. Tato situace však není zcela nová. Stává se totiž, že státy, které jsou smluvní stranou mezinárodní úmluvy, si odsouhlasí výkon některých pravomocí vůči státním příslušníkům třetích států v situacích, kde až do té doby byly výlučně příslušné tyto třetí státy. To je například případ několika úmluv o ochraně mořského životního prostředí⁹³.

184. V oblasti soukromého mezinárodního práva je to například i případ Římské úmluvy ze dne 19. června 1980 o právu rozhodném pro smluvní závazky⁹⁴. V čl. 1 odst. 1 této úmluvy se totiž stanoví, že její jednotná pravidla se použijí (na smluvní závazky)

91 — Bod 21 písemného vyjádření.

92 — Viz N. Quoc Dinh, P. Daillier a A. Pellet: *Droit international public*, 6. plně revidované vydání, 1999, LGD], s. 239 a další.

93 — Viz Quoc Dinh, Daillier a Pellet, uvedený výše, s. 249. Je zde odkaz zejména na Bruselskou úmluvu ze dne 29. listopadu 1969 o zásahu na širém moři v případě havárie, jejímž důsledkem je nebo by mohlo být znečištění moře uhlovodíky. Státy, které podepsaly tuto úmluvu, si vyhrazují právo zasáhnout na širém moři podél svých pobřeží i proti lodím plovoucím pod vlajkou třetího státu.

94 — Úř. věst. 1980, L 266, s. 1.

v situacích představujících kolizi právních předpisů. Pro použití jednotných pravidel této úmluvy tak stačí, aby dotčená situace vyvolala kolizi několika právních systémů. Není příliš důležité, zda se tato situace dotýká několika smluvních států nebo jednoho smluvního státu a jednoho třetího státu⁹⁵.

o příslušnosti stanovená Bruselskou úmluvou, jako je pravidlo uvedené v článku 2, mohla použít na spory, jejichž některé prvky mají vztah ke třetím státům. Domníváme se, že totéž platí i v případě práva Společenství.

b) Údajné překážky vycházející z práva Společenství

185. Univerzálnost jednotných pravidel Římské úmluvy je ostatně zvláště výrazná, neboť kolizní pravidla v ní stanovená mohou, v souladu s článkem 2, vést k použití právních předpisů státu, jenž není smluvní stranou úmluvy⁹⁶. V této souvislosti jdou účinky této úmluvy vůči třetím státům mnohem dále, než účinky vyplývající z Bruselské úmluvy, neboť cílem kolizních pravidel stanovených touto úmluvou je, jak jsme viděli, určit za příslušné pouze soudy smluvních států s vyloučením soudů třetích států.

187. První žalovaný i vláda Spojeného království uplatňují, že základní svobody zaručené Smlouvou o ES se nevztahují na situace, které jsou čistě vnitřní záležitostí členského státu, to znamená na situace, které nemají přeshraniční povahu mezi několika členskými státy. Z toho by obdobně vyplývalo, že pravidlo o příslušnosti stanovené v článku 2 Bruselské úmluvy a převzaté v totožném znění nařízením č. 44/2001 se nemůže použít na spor v původním řízení vzhledem k tomu, že se tento spor nedotýká několika smluvních států. Takové pravidlo o příslušnosti by totiž bylo pouze akcesoritou cíle volného pohybu rozsudků mezi smluvními státy, který sleduje úmluva a následně i nařízení ve vztahu k členským státům, takže použitelnost článku 2 úmluvy by byla korelativně podmíněna existencí přeshraničního sporu dotýkajícího se několika smluvních států.

186. Vyvozujeme z toho, že v mezinárodním právu nic nebrání tomu, aby se pravidla

188. Tyto argumenty nepovažujeme za přesvědčivé.

95 — V této souvislosti viz zpráva o Římské úmluvě, kterou vypracovali společně Giuliano a Lagarde (Úř. věst. 1980, C 282, s. 1). Viz zejména bod 8 úvodních poznámek, jakož i komentář k čl. 1 odst. 1 a čl. 2 této úmluvy.

96 — V této souvislosti viz komentář k čl. 2 Římské úmluvy ve výše uvedeném zpráve a také J.-M. Jacquet: „Aperçu de la convention de Rome“, v: *L'europeánisation du droit international privé*, Académie de droit européen de Trèves, 1996, s. 21.

189. Jistě, Soudní dvůr rozhodl v rozsudku ze dne 10. února 1994, *Mund & Fester*⁹⁷, že článek 220 čtvrtá odrážka Smlouvy, na jehož základě byla přijata Bruselská úmluva, „má za cíl usnadnit *fungování společného trhu* přijetím pravidel o příslušnosti pro spory, které s ním souvisejí, a odstraněním obtíží týkajících se uznání a výkonu rozsudků na území smluvních států v největším možném rozsahu“. Soudní dvůr z toho vyvodil, že ustanovení úmluvy souvisejí se Smlouvou⁹⁸.

190. S tímto závěrem nelze než souhlasit vzhledem k tomu, jak to zdůraznil generální advokát Tesauro ve svém stanovisku ve výše uvedené věci *Mund & Fester*, že „volný pohyb rozsudků má zásadní význam pro zamezení obtíží fungování společného trhu, které by mohly vzniknout v důsledku nemožnosti dosáhnout uznání a snadného uplatňování, i soudní cestou, osobních práv vyplývajících z mnohosti právních vztahů, které zde vznikají“⁹⁹.

191. Z toho nelze nicméně odvodit, jak to tvrdí vláda Spojeného království¹⁰⁰, že jediným úkolem jednotných pravidel o příslušnosti stanovených úmluvou je řešit pozitivní kolizi (skutečnou nebo potenciální)

právních předpisů určujících příslušnost soudů různých smluvních států s jediným cílem předejít tomu, aby soudy jednoho smluvního státu byly povinny uznat a prohlásit za vykonatelná rozhodnutí vydaná soudy jiného smluvního státu v případě, kdy soudy dožádaného státu by se rovněž považovaly za příslušné k rozsouzení sporů, které byly předmětem dotyčných rozhodnutí.

192. Omezit jednotná pravidla o příslušnosti úmluvy pouze na tento cíl by totiž znamenalo přehlížet, jak jsme již viděli, celkovou strukturu úmluvy i cíle, jež tato úmluva sleduje a které se týkají jak posílení ochrany osob usazených ve Společenství, tak dodržování zásady právní jistoty.

193. Domníváme se, že tato analýza nemůže být zpochybňována skutečností, že Bruselská úmluva byla nahrazena nařízením č. 44/2001, to znamená právním aktem Společenství přijatým v rámci provádění Smlouvy a pro uplatnění některých ustanovení Smlouvy. Ve prospěch tohoto výkladu svědčí několik skutečností.

194. Nejdříve je nutné, jak to zdůrazňuje devatenáctý bod odůvodnění tohoto naří-

97 — C-398/92, Recueil, s. I-467, bod 11 (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

98 — Viz bod 12. V této souvislosti viz též výše uvedený rozsudek *Tessili* (bod 9).

99 — Viz bod 8.

100 — Viz bod 24 jejího písemného vyjádření.

zení, zajistit kontinuitu mezi úmluvou a tímto nařízením, zejména pokud jde o výklad dotýčných ustanovení úmluvy Soudním dvorem. V případě, kdy by jednotlivá pravidla o příslušnosti stanovená nařízením byla Soudním dvorem vykládána jako pravidla, jejichž jediným cílem je řešit kompetenční spory mezi soudy jednotlivých smluvních států, takový výklad by se odkláníl od rozsáhlé judikatury Soudního dvora týkající se úmluvy, zejména pokud jde o její cíle (jako je posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství a dodržování zásady právní jistoty). Šlo by tudíž o náhlý zvrat v judikatuře, který by zjevně neodpovídal snaze zákonodárce Společenství zajistit kontinuitu výkladu obou právních nástrojů. Aniž bychom chtěli předjímat případné rozhodnutí Soudního dvora o územní nebo osobní působnosti článku 2 nařízení, uvádíme pouze, že si dokážeme jen obtížně představit, že by se Soudní dvůr rozhodl směřovat k takovému zvratu judikatury.

196. Vzhledem k rozdílnosti existujících vnitrostátních pravidel v této oblasti a k potížím, které z toho plynou pro řádné fungování vnitřního trhu, je cílem pravidel o příslušnosti uvedených v nařízení, jak to zdůrazňuje druhý a osmý bod odůvodnění, „sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech“ tak, aby byla stanovena „společná pravidla“ pro členské státy. Tato snaha o sjednocení pravidel o příslušnosti vychází z podobné logiky jako článek 94 ES o přijímání směrnic, protože předmětem tohoto věcného právního základu je „sblížování právních a správních předpisů členských států, které mají přímý vliv na vytváření nebo fungování společného trhu“.

197. Soudní dvůr však nedávno v rozsudku ze dne 20. května 2003, Österreichischer Rundfunk a další¹⁰¹, rozhodl, že „uplatnění právního základu článku 100 A Smlouvy [to znamená procesního právního základu, který je nyní uveden v čl. 95 ES] nepředpokládá existenci skutečné vazby na volný pohyb mezi členskými státy v *každé ze situací*, jichž

195. Krom jiného, ačkoliv je pravdou, že článek 65 ES, na který odkazuje čl. 61 písm. c) ES (který tvoří věcný právní základ nařízení), se v dané oblasti výslovně týká *opatření s přeshraničním účinkem*, jejichž přijetí musí v potřebné míře odpovídat *řádnému fungování vnitřního trhu*, nejsme přesvědčeni, že je třeba z toho vyvodit, že situace týkající se pravidel o příslušnosti stanovených tímto nařízením, která v podstatě přebírají znění pravidel úmluvy, musí nutně mít vztah k několika členským státům.

101 — C-465/00, C-138/01 a C-139/01, Recueil, s. I-4989, bod 41. Rovněž v této souvislosti viz zejména rozsudky ze dne 18. února 1987, Mithot (98/86, Recueil, s. 809, bod 11); ze dne 12. prosince 1990, SARPP (C-241/89, Recueil, s. I-4695, bod 16), týkající se směrnice Rady 79/112/EHS ze dne 18. prosince 1978 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se označování potravin určených konečnému spotřebiteli, jakož i jejich reklamy (Úř. věst. L 33, s. 1), a ze dne 25. dubna 1996, Komise v. Belgie (C-87/94, Recueil, s. I-2043, body 30 až 33), týkající se směrnice Rady 90/531/EHS ze dne 17. září 1990 o postupech při zadávání zakázek subjekty působícími v odvětví vodního hospodářství, energetiky, dopravy a telekomunikací (Úř. věst. L 297, s. 1). V této souvislosti viz M. Fallon: „Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré – L'expérience de la Communauté européenne“, *Recueil des cours*, Académie de droit international, Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 49, 182 a 183.

se týká akt založený na tomto základě“. Soudní dvůr připomněl, že „důležité pro zdůvodnění uplatnění právního základu článku 100 A Smlouvy je skutečnost, že předmětem aktu přijatého na tomto základě je skutečné zlepšení podmínek pro zřízení a fungování vnitřního trhu“¹⁰².

odstranit překážky fungování vnitřního trhu způsobené právě rozdíly ve vnitrostátních právních předpisech“¹⁰⁵.

200. Tyto úvahy byly potvrzeny rozsudkem ze dne 6. listopadu 2003, Lindqvist¹⁰⁶, týkajícím se téže směrnice 95/46.

198. Soudní dvůr došel k závěru, že „použitelnost směrnice 95/46 [103] nemůže záviset na otázce, zda dotčené konkrétní situace ve věcech v původním řízení mají dostatečnou vazbu na výkon základních svobod zaručených Smlouvou a v uvedených věcech především na volný pohyb pracovníků“¹⁰⁴.

201. Lze se domnívat, že to, co platí pro tuto směrnici v oblasti ochrany fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem těchto údajů, platí rovněž pro nařízení č. 44/2001 v oblasti soudní příslušnosti a volného pohybu rozsudků, ačkoli oba tyto akty sekundárního práva Společenství jsou rozdílné povahy.

199. Tento závěr vychází z úvahy, že „opačný výklad by mohl učinit hranice působnosti této směrnice obzvláště nejisté a nahodilé, což by bylo v rozporu s jejím hlavním cílem, jímž je sblížení právních a správních předpisů členských států s cílem

202. Podmínit použitelnost pravidla o příslušnosti z článku 2 tohoto nařízení existencí skutečného a dostatečného vztahu každého sporu k několika členským státům by totiž mohlo (jak jsme již rozvedli v souvislosti s cíly úmluvy) učinit hranice působnosti této směrnice obzvláště nejisté a nahodilé. Takový případný výklad územní nebo osobní působnosti článku 2 by byl v rozporu s cílem nařízení, kterým je

102 — Viz výše uvedený rozsudek Österreichischer Rundfunk a další (bod 41).

103 — Jde o směrnici Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (Úř. věst. L 281, s. 31; Zvl. vyd. 13/15, s. 355).

104 — Viz výše uvedený rozsudek Österreichischer Rundfunk a další (bod 42).

105 — Tamtéž.

106 — C-101/01, Recueil, s. I-12971, body 40 a 41.

sjednotit pravidla pro určení příslušnosti a zjednodušit uznání a výkon soudních rozhodnutí ve snaze odstranit překážky fungování vnitřního trhu způsobené právě rozdíly ve vnitrostátních právních předpisech v této oblasti.

205. To je zjevně případ nařízení, která obsahují ustanovení výslovně upravující obchod mezi Společenstvím a třetími zeměmi. Platí to například pro nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství (Úř. věst. L 302, s. 1; Zvl. vyd. 02/04, s. 307), i nařízení Rady (EHS) č. 259/93 ze dne 1. února 1993 o dozoru nad přepravou odpadů v rámci Evropského společenství, do něj a z něj a o její kontrole (Úř. věst. L 30, s. 1; Zvl. vyd. 15/02, s. 176).

203. V této souvislosti můžeme dokonce mít za to, že to, co platí pro směrnici 95/46, platí tím spíše pro nařízení č. 44/2001, protože volba nahradit úmluvu spíše nařízením, než směrnicí odpovídá do značné míry snaze zaručit sjednocení dotyčných pravidel a nepostupovat formou pouhého sblížení vnitrostátních právních předpisů provedením směrnice do vnitrostátního práva se všemi riziky, která z toho mohou plynout, pokud jde o jednotné uplatňování práva Společenství.

206. To je například i případ nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnance a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství (Úř. věst. L 149, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 35).

204. K těmto úvahám týkajícím se dopadu uplatnění právního základu článku 95 ES na zeměpisnou působnost směrnice ještě dodejme, že použitelnost nařízení i směrnice¹⁰⁷ nepředpokládá nutně, že s nimi související situace se dotýkají výhradně území členských států, a ne také území třetích států.

207. Toto nařízení, jehož cílem je zajistit volný pohyb pracovníků z hlediska sociálního zabezpečení, výslovně nedefinuje svou územní působnost, i když je obecně popisováno jako nařízení „věcně územní“ povahy v tom smyslu, že jeho použitelnost je určována „prvkem, který je spojen s určitým místem“¹⁰⁸.

107 — V této souvislosti viz zejména rozsudek ze dne 9. září 2004, Komise v. Španělsko (C-70/03, Sb. rozh. s. I-7999, bod 30), týkající se směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

108 — V této souvislosti viz J. Aussant, R. Fornasier, J.-V. Louis, J.-C. Seché a S. Van Raepenbusch: *Commentaire J. Mégret – Le droit de la CEE*, sv. 3, Bruselská univerzita, 2. vydání, s. 113 a další, dále M. Fallon, uvedený výše, s. 43 a další (především s. 45 a 46).

208. Lze však říci, že ačkoliv místní dosah tohoto nařízení, to znamená prostor, v rámci něhož se musí nacházet tato *charakteristická vazba*, nutně odpovídá dosahu ustanovení Smlouvy o volném pohybu osob, takže použitelnost těchto ustanovení vyžaduje *umístění* na „území Společenství“, není pro zachování účinnosti těchto ustanovení (především ustanovení zaručujícího rovnost zacházení) vůbec nutné, aby dotyčná výdělečná činnost byla vykonávána na tomto území¹⁰⁹.

210. Domníváme se, že tato judikatura související s nařízením č. 1408/71 by mohla být uplatněna i na nařízení č. 44/2001. Je totiž důležité připomenout, že toto nařízení bylo přijato na základě ustanovení hlavy IV Smlouvy, která se týká politiky volného pohybu osob. Krom toho, stejně jako v případě nařízení č. 1408/71, použitelnost nařízení č. 44/2001 předpokládá existenci určitého vztahu k území členských států, na něž se toto nařízení vztahuje. Pokud jde o článek 2 daného nařízení (totožný s článkem 2 úmluvy), pro jeho použití je nutné, aby žalovaný měl bydliště na území členského státu. V návaznosti na logiku judikatury, o níž jsme se právě zmínili, je třeba si uvědomit, že pro použití článku 2 daného nařízení (nebo úmluvy), není vůbec vyžadováno, aby daný spor měl vztah výhradně k území, na které se vztahuje dané nařízení (nebo úmluva), a ne zároveň k území třetích států.

209. A tak skutečnost, že posuzované dávky sociálního zabezpečení mají svůj původ, i *výhradně*, v dobách pojištění získaných mimo území, k němuž se Smlouva vztahuje, nemohou jako takové vést k vyloučení použitelnosti nařízení č. 1408/71, pokud existuje úzký vztah mezi nárokem na sociální dávky a členským státem, který je k poskytování těchto dávek povinný¹¹⁰.

211. Ve stejném smyslu je důležité zdůraznit, že osmý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001 stanoví, že „mezi řízeními, na něž se toto nařízení vztahuje, a územími členských států, pro která je toto nařízení závazné, musí existovat vztah“¹¹¹. „Proto by společná pravidla pro určení příslušnosti měla být v zásadě používána v případech, kdy má žalovaný bydliště v některém z těchto členských států.“

109 — Tamtéž. V této souvislosti viz rozsudky ze dne 12. prosince 1974, Walrave a Koch (36/74, Recueil, s. 1405, body 26 až 28), a ze dne 12. července 1984, Prodest (237/83, Recueil, s. 3153, bod 6), týkající se obecně předpisů Společenství o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství a především nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15).

110 — V této souvislosti viz zejména rozsudky ze dne 23. října 1986, Van Roosmalen (300/84, Recueil, s. 3097, body 30 a 31), a ze dne 9. července 1987, Laborero a Sabato (82/86 a 103/86, Recueil, s. 3401, body 25 až 28).

111 — Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

212. Domníváme se, že tento bod odůvodnění jasně potvrzuje, že pro použitelnost článku 2 nařízení (identický s článkem úmluvy) stačí, aby žalovaný měl bydliště v členském státě, který je vázán tímto nařízením, takže dotčený spor vykazuje vztah k jednomu členskému státu Společenství. Není proto příliš důležité, že dotčený spor nevykazuje další vztah k jinému členskému státu, nebo tento vztah vykazuje k třetímu státu.

213. Vyvozujeme z toho, že nařízení č. 44/2001 nemůže zpochybnit tvrzení, že působnost článku 2 úmluvy se v žádném případě neomezuje na spory dotýkající se několika smluvních států.

214. Ze všech těchto úvah vyplývá, že argumenty namítané proti tomuto tvrzení některými účastníky probíhajícího řízení o předběžné otázce, až již jsou odvozeny z mezinárodního práva nebo práva Společenství, musí být považované za irrelevantní.

215. Na první část první předběžné otázky je tudíž třeba odpovědět, že článek 2 Bruselské úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že má být použit i v případě, kdy žalobce a žalovaný mají bydliště ve stejném smluvním státě a spor, v němž stojí proti sobě před soudy tohoto smluvního státu, vykazuje určitý vztah k třetímu státu, a ne k jinému

smluvnímu státu, takže jediná otázka o rozdělení příslušnosti, která může vzniknout v rámci tohoto sporu, se týká pouze vztahů mezi soudy jednoho smluvního státu a soudy třetího státu, a ne vztahů mezi soudy různých smluvních států.

216. Pokud se má v tomto případě použít článek 2 Bruselské úmluvy, je důležité posoudit otázku, zda v situaci, jakou je situace sporu v původním řízení, brání úmluva tomu, aby soud smluvního státu – jehož příslušnost je stanovena na základě uvedeného článku 2 – se na základě vlastního uvážení vzdal výkonu této příslušnosti s odůvodněním, že je vhodnější, aby ve věci samé rozhodl soud, jenž není smluvní stranou úmluvy. Jinými slovy řečeno, jde o to určit, zda v situaci, jakou je situace sporu v původním řízení, je teorie *forum non conveniens* slučitelná s úmluvou.

B — O slučitelnosti teorie *forum non conveniens* s Bruselskou úmluvou

217. Abychom mohli omezit předmět zkoumání na situaci, jakou je situace sporu v původním řízení, je důležité připomenout,

že podstatou druhé části první předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda Bruselská úmluva brání tomu, aby soud smluvního státu – jehož příslušnost je stanovena na základě článku 2 této úmluvy – se na základě vlastního uvážení vzdal výkonu této příslušnosti z důvodu, že je vhodnější, aby v meritu sporu rozhodl soud, jenž není smluvní stranou úmluvy, pokud tento soud nebyl určen žádnou dohodou o založení příslušnosti, nebyla k němu podána dříve žádná žaloba, která by mohla představovat překážku věci zahájené nebo související žalobu, a vztah dotčeného sporu k tomuto státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, je jiné povahy než ty, které jsou uvedeny v článku 16 Bruselské úmluvy.

218. V rámci odpovědi na tuto otázku se nejdříve zmíníme o vůli autorů úmluvy, dále budeme zkoumat postupně znění jejího článku 2 prvního pododstavce, celkovou strukturu této úmluvy a cíle, které tato úmluva sleduje.

1) Vůle autorů úmluvy

219. V době vypracování Bruselské úmluvy nebyly Spojené království a Irsko ještě

členskými státy Společenství. Nezúčastnily se proto jednání mezi členskými státy, která byla zahájena v souladu s článkem 293 ES a která vyústila v přijetí této úmluvy dne 27. září 1968. Tyto dva státy vstoupily do Společenství až 1. ledna 1973, to znamená právě měsíc před tím, než úmluva vstoupila v platnost 1. února 1973.

220. Teorie *forum non conveniens* se však rozvíjela především v těchto dvou členských státech¹¹². Tato teorie je totiž do značné míry cizí členským státům, které patří do právního systému „civil law“, to znamená státům, které vyjednaly Bruselskou úmluvu. Z toho vyplývá, že tato úmluva neobsahuje žádné ustanovení týkající se této teorie.

221. Otázka slučitelnosti teorie *forum non conveniens* byla nastolena¹¹³ až při vypracování úmluvy o přistoupení Spojeného království, Irska a Dánského království k Bruselské úmluvě, která byla přijata dne 9. října 1978.

112 — Zdá se, že tato teorie se uplatňuje i v Nizozemsku, ale mnohem restriktivnějším způsobem.

113 — Georges Droz již od roku 1972 rozhodně tvrdil, že tato teorie nemá v Bruselské úmluvě místo, a došel k závěru, že „je lepší zničit tento zdroj právních klíček přímo v zárodku“; G. Droz: *Droits de la demande dans les relations privées internationales*, TCFDIP, 1993–1995, s. 97.

222. Zpráva k této úmluvě o přistoupení vypracovaná Schlosserem odráží šíři diskuse, kterou tato otázka vyvolala¹¹⁴.

non conveniens oslabena“. V této souvislosti zpráva zdůrazňuje, že „je možné, že žalobce si z příslušných soudů vybere soud zdánlivě „nevhodný“ ve snaze získat rozhodnutí ve státě, kde požaduje výkon rozhodnutí“.

223. Bod 78 této zprávy totiž uvádí, že „kontinentální členské státy Společenství se domnívají, že tyto možnosti [zejména možnost přerušit řízení na základě použití teorie *forum non conveniens*] se nenabízejí soudům členského státu Společenství, jestliže jsou tyto soudy v souladu s úmluvou příslušné k rozhodování a žaloba byla u nich podána“.

226. Ve stejném bodě této zprávy se dále uvádí, že „nebezpečí negativní kolize právních předpisů o určení příslušnosti nelze vyloučit: kontinentální soudce by se mohl snadno považovat také za nepřislušného už jenom proto, aby projevil nesouhlas s rozhodnutím soudu Spojeného království“.

224. V tomto smyslu je poskytnuto upřesnění, že „bylo uplatněno, že smluvní státy jsou nejenom zmocněny vykonávat svoji příslušnost za podmínek stanovených v hlavě 2, ale jsou dokonce povinny tak učinit“. V této souvislosti byl zastáván názor, že „žalobce musí mít jistotu, že soud, u nějž byla žaloba podána, je soud příslušný“, neboť „není možné, aby ztrácel čas a peníze jen proto, aby se nakonec dozvěděl, že soud, u nějž podal žalobu, se považuje za méně příslušný než soud jiný“.

227. A konečně uvádí, že „hlavní důvody, které koneckonců [dosud] potvrzují opodstatnění ‚doctrine of the forum conveniens‘ [stejně jako korelační doktrínu *forum non conveniens*], ztratí hodnotu na své síle, jakmile bude úmluva použitelná ve Spojeném království a v Irsku“. V této souvislosti zpráva upřesňuje, stále ve stejném bodě 78, že vnitrostátní právní předpisy sloužící k uplatnění úmluvy v těchto dvou státech by měly vést jednak k užšímu pojetí pojmu bydliště, než je to stávající, jednak k vynechání vymykajícího se vnitrostátního pravidla o příslušnosti založeného na pouhém oznámení nebo soudním doručení návrhu na zahájení řízení žalovanému, který se dočasně nachází na území dotčených států, v souladu s článkem 3 druhým pododstavcem úmluvy.

225. Krom toho zmíněná zpráva ve stejném bodě 78 tvrdí, že „v případě příslušnosti soudů několika států má žalobce možnost volby dle vlastního uvážení a tato možnost nesmí být uplatněním ‚doctrine of the forum

114 — Úř. věst. 1979, C 59, s. 71, body 77 a 78.

228. Na základě těchto argumentů a podle uvedeného bodu 78 „Irsko a Velká Británie ustoupily od požadavku upravit znění úmluvy v tomto bodě“.

-li tato úmluva jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, žalovány, bez ohledu na svoji státní příslušnost, u soudů tohoto smluvního státu“.

229. Ze všech těchto úvah vyvozujeme, že členské státy, které sjednávaly a uzavřely Bruselskou úmluvu nebo úmluvu o přistoupení z roku 1978 buď neměly vůbec v úmyslu připustit uplatnění mechanismu *forum non conveniens* v zaváděném smluvním systému, nebo se proti tomu většinově a rozhodně postavily.

230. Připustit opak by tudíž znamenalo přehlížet vůli smluvních států úmluvy ve znění úmluvy o přistoupení z roku 1978 a je třeba upřesnit, že tato vůle nebyla následně popřena u příležitosti přijetí pozdějších úmluv o přistoupení nebo nařízení č. 44/2001. Přezkum znění článku 2 prvního pododstavce úmluvy, celkové struktury této úmluvy i jejího užitečného účinku s přihlédnutím k cílům, které sleduje, vyznívá rovněž v neprospekch připuštění teorie *forum non conveniens*.

232. Je důležité rovněž připomenout, že podle ustálené judikatury musí být právní předpisy Společenství vykládány a uplatňovány jednotně na základě znění vypracovaného ve všech jazycích Společenství¹¹⁵. Domníváme se, že totéž nutně platí i pro výklad a použití Bruselské úmluvy s přihlédnutím ke snaze, pravidelně prezentované Soudním dvorem, zajistit dodržování zásady právní jistoty, jakož i rovnosti a jednotnosti práv a povinností vyplývajících z této úmluvy jak pro smluvní státy, tak ve prospěch dotčených osob¹¹⁶.

233. Je nesporné, že přezkum jednotlivých jazykových verzí článku 2 prvního pododstavce úmluvy ukázal, že pravidlo

2) Znění článku 2 prvního pododstavce úmluvy

231. Připomínáme, že v článku 2 prvním pododstavci úmluvy se uvádí, že, „nestanoví-

115 — Viz zejména rozsudky ze dne 5. prosince 1967, Van der Vecht (19/67, Recueil, s. 445); ze dne 6. října 1982, Cilfit a další (283/81, Recueil, s. 3415, bod 18); ze dne 17. července 1997, Ferriere Nord v. Komise (C-219/95 P, Recueil, s. I-4411, bod 15), a ze dne 29. dubna 2004, Björnekulla Fruktindustrier (C-371/02, Recueil, s. I-5791, bod 16).

116 — Viz zejména rozsudky ze dne 14. července 1977, Bavaria Fluggesellschaft a Germanair Bedarfsfluffahrt v. Eurocontrol (9/77 a 10/77, Recueil, s. 1517, bod 4); ze dne 22. listopadu 1978, Somafer (33/78, Recueil, s. 2183, bod 8), a ze dne 15. listopadu 1983, Duijnsteet (288/82, Recueil, s. 3663, bod 13).

o příslušnosti, které je v něm uvedeno, má kogentní, a nikoli fakultativní povahu, a že odchylka od tohoto pravidla je možná pouze v případech výslovně stanovených touto úmluvou. Je však rovněž nesporné, že situace, jakou je situace sporu v původním řízení, neodpovídá žádnému z případů taxativně vyjmenovaných úmluvou, které budeme přesněji zkoumat v souvislosti s celkovou strukturou úmluvy.

nebrání tomu, aby se dotčený soud vzdal výkonu své příslušnosti na základě použití teorie *forum non conveniens* (platné v daném smluvním státě) z důvodu, že soud třetího státu by byl pro rozhodnutí v meritu sporu vhodnější nebo lépe umístěný.

234. Vyvozujeme z toho, že znění článku 2 prvního pododstavce úmluvy brání tomu, aby v situaci, jakou je situace sporu v původním řízení, se smluvní stát, kterému je předložen spor na základě tohoto článku, vzdal na základě vlastního uvážení rozhodování ve věci samé z důvodu, že je vhodnější, aby rozhodl soud, jenž není smluvní stranou úmluvy. Stejný závěr platí i ve vztahu k celkové struktuře úmluvy.

236. Nicméně s touto možností lze počítat pouze v případě (a to není případ A. Owusu), kdy žalovaný má bydliště ve státě, jenž není smluvní stranou úmluvy, protože článek 4 úmluvy se týká pouze tohoto případu.

237. Naopak v případě, kdy má žalovaný bydliště v některém smluvním státě a příslušnost soudu smluvního státu je takto stanovena na základě článku 2 prvního pododstavce úmluvy, celková struktura této úmluvy brání tomu, aby se v takové situaci, jakou je situace sporu v původním řízení, dotčený soud vzdal na základě vlastního uvážení výkonu své příslušnosti z důvodu, že je vhodnější, aby v meritu sporu rozhodl soud, jenž není smluvní stranou úmluvy.

3) Celková struktura úmluvy

235. V případě, kdy příslušnost soudu jednoho smluvního státu, jakým je Spojené království, je stanovena v souladu s článkem 4 úmluvy na základě vymykajících se pravidel o příslušnosti platných v tomto státě (v situaci, kdy žalovaný má bydliště ve třetí zemi), připouštíme, že úmluva *a priori*

238. Pokud totiž některá ustanovení úmluvy mají tendenci oslabovat kogentní povahu pravidla o příslušnosti stanoveného v článku 2, dochází k tomu jen za zcela zvláštních podmínek, které neodpovídají podmínkám sporu v původním řízení, takže celková struktura této úmluvy brání tomu,

aby se soud smluvního státu vzdal výkonu této kogentní příslušnosti za okolností pro-
jednávané věci, to znamená za okolností
jiných než jsou ty, které jsou výslovně
a taxativně stanoveny úmluvou.

vztahů mezi několika smluvními státy, a ne
v případě vztahů mezi smluvním státem
a třetím státem, jak je tomu v případě sporu
v původním řízení.

239. Krom toho je důležité zdůraznit, že
některá ustanovení úmluvy vycházejí z úvah,
které jsou do značné míry odlišné od úvah
týkajících se teorie *forum non conveniens*.
Toto konstatování potvrzuje náš názor, že
celková struktura této úmluvy brání uplat-
ňování dotčené teorie v rámci výkonu pří-
slušnosti určené na základě článku 2.

242. Krom toho je důležité především zdů-
raznit, že tato možnost volby příslušnosti je
nabídnuta pouze žalobci v rámci přípravy
žaloby. Jakmile je k soudu smluvního státu
podána žaloba na základě pravidla
o příslušnosti článku 2, tento soud nemá
tudíž právo vzdát se rozhodování na základě
zvláštních nebo specifických pravidel
o příslušnosti stanovených úmluvou, a to
ani v případě, kdy dotýčný spor vykazuje
významný vztah k soudům jiného státu
(smluvního, nebo nesmluvního), než je stát,
kde má bydliště žalovaný.

240. Této otázce se nyní budeme věnovat
podrobněji.

241. Nejdříve uvedme, že zvláštní nebo
specifická pravidla o příslušnosti (stanovená
v článcích 5 a 6 a v hlavě II oddílech 3 a 4)
sice umožňují odchýlit se od kogentního
pravidla o příslušnosti uvedeného v článku 2,
a to zejména vzhledem k existenci přímého
nebo zvláště úzkého vztahu mezi sporem
a soudy jiného státu, než je ten, kde má
bydliště dotýčný žalovaný, tato možnost
volby příslušnosti však platí pouze v rámci

243. Ostatně, ačkoliv je soud smluvního
státu povinen, na základě čl. 17 prvního
pododstavce úmluvy a článků 19, 21 a 22, se
prohlásit za nepřislušný nebo se může vzdát
rozhodování, přestože mu byla věc před-
ložena na základě obecného a kogentního
pravidla o příslušnosti článku 2, je nesporné,
že spor v původním řízení se netýká žádného
z těchto případů, takže kogentní povaha
pravidla o příslušnosti z článku 2 zůstává
plně v platnosti. Ukážeme si to přesněji při
zkoumání každého dotčeného ustanovení.

244. Nejdříve k čl. 17 prvnímu pododstavci úmluvy, který se týká výslovného ujednání o příslušnosti a stanoví, že v případě, kdy alespoň jeden z účastníků řízení má své bydliště na území smluvního státu, je příslušným jedině soud nebo soudy tohoto státu, které jsou určeny účastníky řízení (v souladu s podmínkami předepsanými v tomto článku). A tak jakýkoliv jiný soud, u něhož jeden z účastníků řízení podá žalobu, především na základě článku 2 úmluvy, je v zásadě nepřislušný, ledaže by žalovaný souhlasil, v souladu s článkem 18 úmluvy, se k tomuto soudu dostavit, aniž by namítl jeho nepřislušnost na základě ustanovení o určení příslušnosti soudu. S výhradou případu uvedeného ve zmíněném článku 18 musí tudíž soud, u něhož podá jeden účastník řízení žalobu, protože není informován o existenci dohody o založení příslušnosti, prohlásit svoji nepřislušnost k rozhodnutí ve věci.

246. Pouze tato pravidla o výlučné příslušnosti mohou bránit použití obecného a kogentního pravidla o příslušnosti stanoveného v článku 2 úmluvy. Připomínáme však, že tato pravidla o výlučné příslušnosti se nevztahují na situaci, jakou je situace sporu v původním řízení.

247. Totéž platí pro mechanismy stanovené v článcích 21 a 22 úmluvy pro použití pravidel o příslušnosti.

248. Připomínáme totiž, že článek 21 úmluvy týkající se překážky věci zahájené stanoví, že, jsou-li u soudů různých smluvních států podány žaloby mající stejný skutkový a právní základ a předmět a týkající se stejných účastníků řízení, každý soud odlišný od soudu, u kterého bylo řízení zahájeno nejdříve, musí přerušit řízení do doby, než bude určena příslušnost soudu, u něhož bylo řízení zahájeno nejdříve, a vzdát se v takovém případě příslušnosti v jeho prospěch.

245. Totéž platí i v případě, kdy soudu smluvního státu, především toho, kde má bydliště žalovaný, byl předložen spor z neznalosti pravidel o výlučné příslušnosti stanovených v článku 16 úmluvy a s přihlédnutím k existenci zvláště úzkých vztahů mezi meritem sporu a územím smluvního státu. Ostatně kogentní povaha těchto pravidel o příslušnosti je zvláště významná, neboť článek 19 úmluvy stanoví, že soud, před nímž bylo zahájeno původní řízení o sporu, pro který je na základě článku 16 výlučně příslušný soud jiného smluvního státu, se musí z moci úřední prohlásit za nepřislušný.

249. Jak jsme však již uvedli, na situaci sporu v původním řízení se tento případ nevztahuje, protože u žádného soudu v jiném smluvním státě, než je stát, kde má bydliště první žalovaný, nebylo zahájeno souběžné řízení.

250. Krom toho toto procesní pravidlo se „zakládá jasně a výlučně na časové posloupnosti podání žalob k jednotlivým soudům“, jak připomněl nedávno Soudní dvůr v bodě 47 výše uvedeného rozsudku Gasser. Toto pravidlo tudíž neponechává žádný prostor pro posuzovací pravomoc při stanovení, zda jeden ze soudů, k němuž byla podána žaloba, má lepší pozici než jiný soud k rozhodnutí v meritu sporu. Z toho vyplývá, že úmluvou stanovený mechanismus překážky věci zahájené odpovídá, oproti někdy předkládanému tvrzení, zcela odlišné logice, než je logika teorie *forum non conveniens*, protože ta vyžaduje, jak jsme si ukázali, diskreční posouzení otázky, zda zahraniční soud by byl jasně vhodnější pro rozhodnutí v meritu sporu, soudem, k němuž byla žaloba podána.

251. Pokud jde o článek 22 úmluvy, připomínáme, že stanoví, že, pokud jsou u soudů různých smluvních států podány žaloby, které navzájem souvisejí, a řízení probíhají na prvním stupni, může soud, u něhož byla žaloba podána později, buď řízení přerušit, nebo se na návrh jednoho účastníka řízení vzdát příslušnosti za předpokladu, že jeho právní předpisy umožňují spojení vzájemně souvisejících věcí, a soud, u něhož byla žaloba podána dříve, je příslušný pro obě žaloby.

252. Na rozdíl od ustanovení článku 21 o překážce věci zahájené, článek 22 se neopírá výlučně o časovou posloupnost podání žalob k dotčeným soudům. Ponechává určitý prostor pro posuzovací pravomoc soudu, u něhož bylo řízení zahájeno

později, protože mu nabízí možnost volby mezi přerušením řízení nebo vzdáním se příslušnosti. Můžeme mít za to, že tato volba může rovněž záviset na otázce, zda soud, u něhož bylo zahájeno řízení nejdříve, má lepší pozici k vyřešení sporu, o němž má rozhodnout soud, u něhož bylo řízení zahájeno později. V této souvislosti by tento mechanismus mohl být přirovnán (ale pouze z tohoto pohledu) k mechanismu teorie *forum non conveniens*.

253. Nicméně je důležité zdůraznit, že možnost soudce přerušit řízení nebo se vzdát příslušnosti v souladu s článkem 22 úmluvy, se uplatní pouze ve zvláštním případě, kdy byla zahájena souběžná řízení před soudy různých smluvních států, ve snaze zabránit přijetí rozporných rozhodnutí, k čemuž by mohlo v důsledku toho dojít, a vyloučit v největším možném rozsahu případy, kdy rozhodnutí vydané v jednom smluvním státě by nemuselo být uznáno v jiném smluvním státě.

254. Za předpokladu, že řízení o náhradě škody zahájené anglickou turistkou, která utrpěla podobný úraz jako A. Owusu, by stále ještě probíhalo a mohlo by být posuzováno za související se sporem v původním řízení a toto souběžné řízení by bylo zahájeno na Jamajce, to znamená před soudy třetího státu, tak by se článek 22 v zásadě nepoužil.

255. Krom toho, nezávisle na těchto úvahách k projednávání věci, se ukazuje, že logika tohoto koordinačního mechanismu pro výkon příslušnosti mezi soudy jednotlivých smluvních států je do značné míry odlišná od logiky teorie *forum non conveniens*, protože použití této teorie není v zásadě podmíněno existencí souběžného řízení v jiném smluvním státě. Pro soud, u něhož byla podána žaloba, je totiž důležité určit, jak to upřesnil rozsudek Spiliada¹¹⁷, „přirozenou příslušnost“ sporu, to znamená „místo, s nímž je spor v nejužším kontaktu“ podle kritérií praktické nebo finanční povahy, jakým je např. dostupnost svědků, nebo kritérií, jakým je právní předpis použitelný na dotčenou operaci. Vhodnost či nevhodnost soudu tudíž nezávisí nutně a výhradně na existenci souběžného řízení před soudem jiného smluvního státu.

257. Toto zkoumání celkové struktury úmluvy podporuje tudíž tvrzení, podle něhož úmluva brání tomu, aby se v situaci, jakou je situace sporu v původním řízení, soud jednoho smluvního státu, jehož příslušnost je stanovena na základě článku 2 úmluvy, vzdal na základě vlastního uvážení výkonu své příslušnosti z důvodu, že je vhodnější, aby v meritu sporu rozhodl soud, jenž není smluvní stranou úmluvy.

258. Domníváme se, že toto tvrzení nemůže být zpochybněno okolností, jak je tomu v projednávaném případě, že spor, o němž rozhoduje soud smluvního státu na základě článku 2 úmluvy, se týká nejenom žalovaného s bydlištěm ve smluvním státě, do jehož působnosti patří tento soud, ale také několika žalovaných s bydlištěm ve třetím státě.

256. Z těchto úvah vyplývá, že v případě, kdy příslušnost soudu smluvního státu je určena na základě článku 2 úmluvy (za předpokladu, že není v rozporu s pravidly o výlučné příslušnosti stanovenými v člancích 16 a 17), nemá tento soud právo vzdát se výkonu této příslušnosti, ledaže by šlo o specifické případy stanovené v člancích 21 a 22 této úmluvy, což není případ sporu v původním řízení.

259. Ačkoli totiž použití článku 4 úmluvy v případě, kdy několik žalovaných má bydliště ve třetím státě, může přivést soud, k němuž byla podána žaloba, aby si položil otázku, zda je vzhledem ke kritériím spojeným s teorií *forum non conveniens* vhodné, aby byla věc předložena jemu, stále platí, že tento článek 4 v žádném případě neukládá tomuto soudu povinnost vzdát se výkonu příslušnosti, kterou odvozuje od článku 2 týkajícího se žalovaného s bydlištěm na území smluvního státu, v jehož působnosti se nachází. Soud, u něhož byla podána žaloba, by měl pouze s přihlédnutím k situaci účastníků řízení a k jednotlivým

117 — Viz bod 27 tohoto stanoviska.

zastoupeným zájmům vyhodnotit, zda je třeba rozhodnout v celém sporu nebo pouze v části sporu týkající se žalovaného, který má bydliště v dotčeném smluvním státě.

4) Cíle a užitečný účinek úmluvy

260. Za předpokladu, že teorie *forum non conveniens* zakládá pravidlo procesní povahy, které by z tohoto titulu spadalo pouze do působnosti vnitrostátních právních předpisů, použití tohoto pravidla by nemohlo ohrozit užitečný účinek úmluvy. Soudní dvůr to nedávno připomněl ve výše uvedeném rozsudku Turner v souvislosti s mechanismem „anti-suit injunctions“¹¹⁸.

261. Domníváme se, že použití tohoto případného procesního pravidla by mohlo ohrozit cíle úmluvy a zároveň i její užitečný účinek, takže tyto dva prvky brání použití teorie *forum non conveniens*.

262. Nasvědčuje tomu několik argumentů.

263. Nejdříve uvedme, že teorie *forum non conveniens* významně ovlivňuje předvídatelnost pravidel o příslušnosti, zejména pravidla uvedeného v článku 2, tím, že poskytuje soudu, u něhož byla podána žaloba, možnost vzdát se – na základě čistě diskrečního rozhodnutí – výkonu příslušnosti, kterou odvozuje z pravidla stanoveného úmluvou, jakým je pravidlo stanovené v článku 2. Jak jsme však již uvedli, jediné tato předvídatelnost pravidel o příslušnosti může zaručit dodržování zásady právní jistoty a zajistit posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství v souladu s cíli sledovanými úmluvou. Takto ovlivnit předvídatelnost pravidel o příslušnosti stanovených úmluvou, především pravidla uvedeného v článku 2 (které je obecným pravidlem o příslušnosti) znamená tudíž ohrozit užitečný účinek úmluvy.

264. V této souvislosti je důležité si uvědomit, že úmluva do značné míry vychází z právního systému „civil law“, který klade zvláštní důraz na předvídatelnost a nedotknutelnost pravidel o příslušnosti. Tento rozměr je méně zastoupen v systému „common law“, neboť použitelnost platných pravidel je posuzována spíše pružněji a případ od případu. Z tohoto hlediska se teorie *forum non conveniens* snadno začlení do rámce systému „common law“, protože ponechává soudu, k němuž byla podána žaloba, posuzovací pravomoc rozhodnout, zda je třeba, nebo ne, vykonávat příslušnost, která mu byla stanovena. Zdá se tudíž, že tato teorie je obtížně slučitelná s duchem úmluvy.

¹¹⁸ — Viz bod 29 v návaznosti na výše uvedený rozsudek Hagen (bod 20).

265. Kromě těchto obecných úvah je důležité přesněji posoudit procesní důsledky vyplývající z použití teorie *forum non conveniens*. Domníváme se, že jsou jen obtížně slučitelné s cíly úmluvy, které jsou spojeny, připomeňme, jak s dodržováním zásady právní jistoty, tak s právní ochranou osob usazených ve Společenství.

266. Za současného stavu anglického práva vede totiž použití této teorie, jak jsme již viděli, k odkladu rozhodnutí, to znamená k přerušení řízení, případně i na neurčitou dobu. Tato situace sama o sobě není z hlediska právní jistoty příliš uspokojivá.

267. Navíc se domníváme, že teorie *forum non conveniens* namísto, aby posílila právní ochranu osob usazených ve Společenství, má spíše tendenci ji oslabit. Platí to především pro žalobce.

268. Připomínáme, že je to právě žalobce, který se chce vyhnout uplatnění dotčené procesní námitky, kdo musí prokázat, že u daného zahraničního soudu nedosáhne spravedlnosti. I tato situace není příliš uspokojivá, tím spíše, že existují obavy, že se této procesní námitky budou dovolávat někteří žalovaní s jediným cílem protahovat postup řízení zahájeného proti nim.

269. Krom toho, pokud soud, u něhož byla podána žaloba, se nakonec rozhodne uznat námitku poukazující na *forum non conveniens*, je to opět žalobce, kdo musí, má-li v úmyslu pokračovat v řízení, prokázat skutečnosti pro tento účel potřebné. Je na něm, aby prokázal, že zahraniční soud není nakonec příslušný k rozhodnutí sporu nebo že on sám nemá nebo neměl přístup k účinnému dosažení spravedlnosti před tímto soudem. Toto důkazní břemeno, které nese žalobce, se může stát obzvláště těžkým. Z tohoto hlediska může použití teorie *forum non conveniens* mít značný dopad na ochranu jeho zájmů, takže právní ochranu žalobce spíše oslabí než posílí, což je v rozporu s cílem úmluvy.

270. Konečně v případě, že by se žalobci nepodařilo prokázat zmíněné skutečnosti, a zabránit tak přerušení řízení (které může být vyhlášeno na dobu neurčitou) nebo dosáhnout pokračování v přerušeném řízení, tak jedinou možností, která by mu zůstala, pokud by trval na svých nárocích, by bylo provést všechny potřebné kroky k podání nové žaloby před zahraničním soudem. Tyto kroky samozřejmě něco stojí a mohou podstatně prodloužit procesní lhůty, s nimiž musí žalobce počítat, pokud má být jeho záležitost konečně vyřešena. Ostatně v této souvislosti lze říci, že mechanismus týkající se teorie *forum non conveniens* by mohl být považován za neslučitelný s požadavky uvedenými v článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

271. Vyvozujeme z toho, že tato teorie ohrožuje užitečný účinek úmluvy, protože ovlivňuje cíle týkající se právní jistoty a posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství, které tato úmluva sleduje zavedením kogentních pravidel o příslušnosti, jakým je pravidlo uvedené v článku 2.

a dostat se tak do střetu s ustálenou judikaturou Soudního dvora.

274. Soudní dvůr totiž pravidelně vyjadřoval, jak jsme viděli, svoji snahu zajistit rovnost a jednotnost práv a povinností vyplývajících z této úmluvy, ať již ve vztahu k smluvním státům, nebo ve prospěch dotčených osob.

272. Domníváme se, že tento závěr platí i v případě pravidel stanovených úmluvou s cílem usnadnit uznání a výkon soudních rozhodnutí mezi smluvními státy. Soud smluvního státu totiž zbavuje žalobce možnosti využít zjednodušeného mechanismu uznání a výkonu stanoveného úmluvou tím, že se vzdá výkonu příslušnosti, kterou odvozuje z pravidel úmluvy, především z pravidla uvedeného v článku 2, a to z důvodu, že by bylo vhodnější, aby spor, který mu byl předložen, byl rozhodnut soudem, jenž není smluvní stranou úmluvy. Tato situace je také v rozporu s cíly úmluvy, jako je dodržování právní jistoty a posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství. V této souvislosti mechanismus týkající se teorie *forum non conveniens* rovněž ohrožuje užitečný účinek úmluvy.

275. Připomínáme však, že teorie *forum non conveniens* se významně rozvinula pouze ve Spojeném království a v Irsku, a ne v ostatních smluvních státech.

276. Připustit uplatnění této teorie pouze v těchto dvou smluvních státech, které ji znají, by znamenalo zavést diskriminaci mezi procesními subjekty usazenými ve Společenství podle toho, zda smluvní stát, na jehož území má žalovaný bydliště, zná, nebo nezná tuto teorii. Taková diskriminace by jistě byla v rozporu se zásadou rovnosti a jednotnosti práv vyplývajících z úmluvy, kterou zastává judikatura.

273. Ostatně je třeba zdůraznit, že tato teorie může nepříznivě ovlivnit jednotné uplatňování pravidel stanovených úmluvou

277. Ze všech těchto úvah vyplývá, že jak znění článku 2 prvního pododstavce úmluvy,

tak její celková struktura i její cíle a užitečný účinek brání tomu, aby soud smluvního státu – jehož příslušnost je určena na základě článku 2 této úmluvy – se na základě vlastního uvážení vzdal výkonu této příslušnosti z důvodu, že je vhodnější, aby v meritu sporu rozhodl soud státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, pokud tento soud nebyl určen žádnou dohodou o založení příslušnosti, nebyla k němu podána dříve žádná žaloba, která by mohla představovat překážku věci zahájené nebo související žalobu, a vztah dotčeného sporu k tomuto státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, je jiné povahy než vztahy, které jsou uvedeny v článku 16 Bruselské úmluvy.

v souladu s článkem 2 úmluvy, vzdát se výkonu své příslušnosti z důvodu, že soud státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, má na základě teorie *forum non conveniens* lepší pozici k rozhodnutí sporu¹¹⁹. Domníváme se, že tento závěr neplatí pouze v případě, kdy souběžně příslušný soud se nachází v jiném členském státě, než je stát, v němž má bydliště žalovaný. Platí také, jestliže se souběžně příslušný soud nachází ve třetím státě.

278. Doplňme ještě, že nařízení č. 44/2001 toto tvrzení jasně potvrzuje. Jeho jedenáctý bod odůvodnění totiž stanoví, že „pravidla pro určení příslušnosti musí být *vysoce předvídatelná* a založená *na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně určených případů*, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného určujícího hlediska“. *(kurzivaprovedena autorem tohoto stanoviska)*

280. Na druhou část první předběžné otázky je tudíž třeba odpovědět, že Bruselská úmluva brání tomu, aby soud smluvního státu – jehož příslušnost je určena na základě článku 2 této úmluvy – se na základě vlastního uvážení vzdal výkonu této příslušnosti z důvodu, že je vhodnější, aby v meritu sporu rozhodl soud státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, pokud tento soud nebyl určen žádnou dohodou o založení příslušnosti, nebyla k němu podána dříve žádná žaloba, která by mohla představovat překážku věci zahájené nebo související žalobu, a vztah dotčeného sporu k tomuto státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, je jiné povahy než vztahy, které jsou uvedeny v článku 16 Bruselské úmluvy.

279. Tyto úvahy vylučují mlčky, ale nutně možnost soudu, u něhož byla podána žaloba

119 — V této souvislosti viz H. Gaudemet-Tallon, uvedený výše v poznámce pod čarou 61, s. 57 a násl.

V — Závěry

281. S přihlédnutím ke všem těmto úvahám navrhuje Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky, které položil Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Spojené království), odpověděl takto:

- „1) Článek 2 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ve znění Úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Úmluvy ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecké republiky, Úmluvy ze dne 26. května 1989 o přistoupení Španělského království a Portugalské republiky a Úmluvy ze dne 29. listopadu 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království (dále jen ‚Bruselská úmluva‘), musí být vykládán v tom smyslu, že se použije i v případě, kdy žalobce a žalovaný mají bydliště ve stejném smluvním státě a spor, v němž stojí proti sobě před soudy tohoto smluvního státu, vykazuje určitý vztah k třetímu státu, a ne k jinému smluvnímu státu, takže jediná otázka o rozdělení příslušnosti, která může vzniknout v tomto sporu, se týká výlučně vztahů mezi soudy jednoho smluvního státu a soudy jednoho třetího státu, a ne vztahů mezi soudy různých smluvních států.

- 2) Bruselská úmluva brání tomu, aby soud smluvního státu – jehož příslušnost je určena na základě článku 2 této úmluvy – se na základě vlastního uvážení vzdal výkonu této příslušnosti z důvodu, že je vhodnější, aby v meritu sporu rozhodl soud státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, pokud tento soud nebyl určen žádnou dohodou o založení příslušnosti, nebyla k němu podána dříve žádná žaloba, která by mohla představovat překážku věci zahájené nebo související žalobu, a vztah dotčeného sporu k tomuto státu, jenž není smluvní stranou úmluvy, je jiné povahy než vztahy, které jsou uvedeny v článku 16 Bruselské úmluvy.“